BMC | advies

Spacelab 4
3824 MR Amersfoort

POSTADRES
Postbus 490
3800 AL Amersfoort

TELEFOON
033 - 496 52 00

WEBSITE
www.bmcadvies.nl

Het creatieve vermogen van Utrecht in de vrije tijd

Analyse Amateurkunst

In opdracht van de Gemeente Utrecht, afdeling Culturele Zaken
BMC Advies
26 januari 2018
drs. M.M. (Marco) van Vulpen
drs. L. (Lonneke) Regter
Projectnummer: P004713
Correspondentienummer: AD-2601-90163

INSCHRIJVING KVK
nr. 32078667

ABN-AMRO
NL91ABNA0504035754

BTW
NL80.86.63.598 B.01

BMC is lid van de Raad van Organisatie-Adviesbureaus (ROA) en ingeschreven bij het 'Kwaliteitsregister Organisatieadvies', van Lloyd's Register Quality Assurance.

Inhoud

SAMENVATTING			2
HOOFDSTUK 1	INLEIDING		4
	1.1	Analyse als aanzet voor nieuw beleid	4
	1.2	Afbakening en vraagstelling	5
	1.3	Verantwoording analyse en werkwijze	6
HOOFDSTUK 2	AMATEURKUNST IN BEELD		8
	2.1	Het beeld van de beoefenaars in Utrecht	8
	2.2	De creatieve keten en het beeld van de Utrechtse infrastructuur	10
	2.3	Amateurkunsteducatie	12
	2.4	Cultuur in de wijken	13
	2.5	Subsidies van de Gemeente Utrecht	17
HOOFDSTUK 3	TRENDS EN ONTWIKKELINGEN		21
	3.1	Landelijke trends en ontwikkelingen	21
	3.2	Trends en ontwikkelingen amateurkunst in Utrecht	22
	3.3	Utrecht in vergelijking met Amsterdam, Den Haag en Rotterdam	27
HOOFDSTUK 4	THEMA'S, KANSEN EN BEDREIGINGEN		31
	4.1	Overzicht vraagstukken en thema's uit het veld	31
	4.2	Kansen en bedreigingen	32
HOOFDSTUK 5	DE WAARDE VAN AMATEURKUNST		33
	5.1	Overwegingen vooraf	33
	5.2	Artistieke waarde: bijdrage aan het culturele klimaat	34
	5.3	Maatschappelijke waarde: impact op de samenleving	35
	5.4	Economische waarde: de belangrijkste aspecten	37
HOOFDSTUK 6	ONTWIKKELPERSPECTIEF		38
	6.1	Inleiding	38
	6.2	Ontwikkelpunten voor het veld amateurkunst	38
	6.3	Denkrichtingen voor de Gemeente Utrecht	41
BIJLAGE 1	OVERZICHT WIJKEN VAN UTRECHT		44
BIJLAGE 2	OVERZICHT LANDELIJKE TRENDS EN ONTWIKKELINGEN		45
BIJLAGE 3	OVERZICHT AMATEURKUNST IN GROTE STEDEN		48
BIJLAGE 4	DEELNEMERS EN UITKOMSTEN INTERVIEWS EN PANELDISCUSSIES		54
		Deelnemers	54
		Vraagstukken en thema's tijdens interviews en paneldiscussies	55
BIJLAGE 5	BRONNEN		58

Samenvatting

De gemeente Utrecht heeft voor het eerst een analyse laten maken van het veld amateurkunst. De Analyse Amateurkunst levert een kwalitatief beeld op van amateurkunst in Utrecht, kansen en bedreigingen in het veld, een verkenning van de waarden van amateurkunst en tot slot een ontwikkelperspectief voor het veld amateurkunst. De analyse geeft daarmee inzichten, handvatten en denkrichtingen voor de ontwikkeling van nieuw cultuurbeleid.

Figuur 0.1 Het ontwikkelperspectief van amateurkunst in Utrecht (groen = sterk ontwikkeld; oranje = behoeft aandacht; rood = belangrijk ontwikkelpunt)

Uit de Analyse Amateurkunst blijkt hoe omvangrijk en veelkleurig de amateurkunst in Utrecht is. In de Domstad zijn bij benadering een kleine 180.000 amateurkunstenaars van 12 jaar en ouder actief in uiteenlopende vormen van kunstbeoefening, met een grote spreiding over de verschillende wijken, bevolkingsgroepen, sociaal-culturele achtergronden en seksen. Naast de gevarieerde praktijk van amateurkunstbeoefening heeft Utrecht een uitgebreid aanbod van amateurkunsteducatie, zowel gesubsidieerd als niet-gesubsidieerd. Verschillende aanbieders zijn actief, waaronder het Utrechts Centrum voor de Kunsten (UCK), de cultuurhuizen in de wijken en particuliere initiatieven, zoals dansscholen en een breed en groeiend aanbod van zzp-docenten. Met zo veel beoefenaars en vormen van beoefening kunnen we stellen dat het **creatieve vermogen** van Utrecht groot is.

Het goed ontwikkelde veld van amateurkunst in Utrecht blijkt ook in verschillende opzichten een waardevol onderdeel van het culturele bestel te zijn. Amateurkunst vormt een **voedingsbodem** voor een gezond en florerend cultureel klimaat, doordat bijvoorbeeld de creatieve ontwikkeling van inwoners en de activiteiten van amateurkunst een inspiratiebron vormen voor professionele kunstenaars en organisaties voor professionele kunst, zoals theaters en concertzalen.
De cultuurhuizen zijn van grote waarde voor een aantrekkelijk amateurkunstklimaat. Zij bieden een plek voor ontmoeting, actieve deelname aan cultuurbeleving en creatieve ontwikkeling.
De organisaties werken vraaggericht en ontwikkelen samen vanuit **netwerken en verbindingen** met bewoners en ondernemers uit de buurt aanbod en activiteiten. Niet alle wijken kunnen gebruikmaken van die functie; het is wenselijk dat ook de minder bedeelde wijken een (vorm van) cultuurhuisfunctie kunnen krijgen. Utrecht-Zuid heeft daarbij prioriteit.

Amateurkunst staat midden in de samenleving en trekt gemakkelijk samen op met andere domeinen, zoals zorg, welzijn en onderwijs. De verbindende kracht van amateurkunst in de samenleving is aanzienlijk en daarmee heeft amateurkunst ook een belangrijke maatschappelijke waarde; amateurkunst draagt bij aan **zingeving**, bijzondere verbindingen in de samenleving, gemeenschapszin en sociale **cohesie**. Steeds vaker komt er erkenning voor de maatschappelijke waarde van amateurkunst. Toch is het wenselijk om te zorgen voor **duurzame verbinding** en goede praktijken van samenwerking met andere domeinen; zorg en welzijn voorop.

Het veld van de Utrechtse amateurkunst is volop in beweging, kent de nodige innovatie en heeft de kracht en de ambitie om zich verder te ontwikkelen. Daarvoor is het wenselijk dat de amateurkunst beter **zichtbaar** wordt. Ook gelet op de verwachte groei van de bevolking is zichtbaarheid een belangrijk ontwikkelpunt. Daarbij behoeft ook de verbinding tussen het amateurveld en de organisaties voor professionele kunst verbetering.

Verder heeft amateurkunst een substantiële **economisch waarde**: beoefenaars investeren zelf maandelijks gemiddeld € 65,— en zetten zich daarnaast vaak intensief in als vrijwilliger voor hun groep of vereniging. In Utrecht krijgt de amateurkunst, inclusief amateurkunsteducatie en cultuur in de wijken, een bedrag van bijna € 3 miljoen per jaar aan subsidie. Maar alleen al de gesubsidieerde verenigingen (€ 350.000,— subsidie) brengen jaarlijks ruim € 2 miljoen zelf bij elkaar. Daarnaast biedt het veld ook een **beroepsperspectief** voor professionals met een kunstvakopleiding, ook al kan deze aansluiting beter.

Voor de gemeente Utrecht is er werk aan de winkel om amateurkunst te ondersteunen, stimuleren en ontwikkelen. Door in samenspraak met het veld bovengenoemde ontwikkelpunten op te pakken, maar ook om zelf te komen tot integraal, domeinoverstijgend beleid en verbindingen te stimuleren.

De vijf denkrichtingen uit de Analyse Amateurkunst:

- Versterk de functie van cultuur in de wijken; elke wijk in Utrecht is gebaat bij een (vorm van) cultuurhuisfunctie.
- Steek energie in het opzetten van specifieke programma's die verbindingen bevorderen binnen het amateurveld zelf, met de professionele instellingen en met partners uit aanpalende domeinen.
- Ontwikkel een duurzame en concrete verbinding tussen gemeente en het (culturele) veld.
- Investeer in het monitoren van amateurkunst en maak eventueel een casestudy amateurkunst van Utrecht-Zuid.
- Onderzoek de mogelijkheid van een cultuurfonds als scharnier tussen beleid en uitvoering. Bij voorkeur voor de hele culturele sector, zodat het mogelijk is om innovatie en versterking van netwerken aan te jagen en de (amateur)kunst meer zichtbaar te maken.

Bij een verdere uitwerking van het beleidskader hoort ook een herziening van het subsidiegebouw en het beleidsinstrumentarium, zodat het hele palet van basisvoorzieningen, organisaties, initiatieven, projecten en cross-overs op een adequate manier ondersteuning krijgt. SMART geformuleerde budgetprestatieafspraken zijn daarbij belangrijk.

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Analyse als aanzet voor nieuw beleid

In het *Advies Commissie Cultuurnota 2017-2020* van mei 2016 is voorgesteld om sectoranalyses te maken van het culturele veld in Utrecht, met als doel om een beter inzicht te krijgen in hoe de verschillende sectoren ervoor staan en welke kansen en bedreigingen onderkend moeten worden voor verdere ontwikkeling. Inmiddels heeft de gemeente Utrecht dit advies opgevolgd en zijn of worden er sectoranalyses gemaakt van de belangrijkste disciplines en werkvelden van het stedelijke culturele bestel. De sectoranalyses zijn een momentopname van de sector zelf, tonen relevante trends en ontwikkelingen, geven structuur aan de monitoring en visitatie van gesubsidieerde instellingen en vormen de opmaat naar nieuw beleid. Daarnaast dragen de sectoranalyses bij aan de discussie over verandering in het culturele bestel, waarbij de invloed van de stedelijke regio's naar verwachting groter wordt en de profilering van de stedelijke regio's een belangrijk aandachtspunt is.

De gemeente Utrecht, afdeling Culturele Zaken, heeft BMC Advies gevraagd een analyse te maken van het veld amateurkunst. De Analyse Amateurkunst moet een integraal beeld opleveren van het veld amateurkunst, de stand van zaken en actuele ontwikkelingen. Het gaat om het hele ecosysteem, zowel de gesubsidieerde als de ongesubsidieerde amateurkunst en met bijzondere aandacht voor de deelterreinen 'cultuur in de wijken' en 'amateurkunsteducatie' (buitenschoolse cultuureducatie en cultuureducatie voor volwassenen). De analyse is bedoeld als basis voor het nadenken over nieuw beleid en de inzet van gemeentelijke middelen.

Het veld van de amateurkunst is breed en divers. Zo zijn er voor amateurkunstbeoefening gesubsidieerde verenigingen, maar ook meer informele en niet-gesubsidieerde vormen van cultuurbeoefening, variërend van individueel bezig zijn tot initiatieven in groepsverband. Voor amateurkunsteducatie is er het gesubsidieerde aanbod vanuit onder andere de wijkcultuurhuizen en het Utrechts Centrum voor de Kunsten (UCK), maar ook zijn er de niet-gesubsidieerde initiatieven, zoals het cursusaanbod van particuliere dansscholen en het circuit van privédocenten.

Een uitputtende beschrijving van wat er allemaal is aan niet-gesubsidieerde vormen van amateurkunst was in het bestek van dit onderzoek niet goed uitvoerbaar en ook niet noodzakelijk. Landelijke onderzoeksgegevens in combinatie met interviews met sleutelpersonen uit het Utrechtse amateurkunstveld geven in ieder geval een kwalitatieve beschrijving van niet-gesubsidieerde vormen van amateurkunst, met waar mogelijk een indicatie van aantallen en omvang.

BMC is een adviesbureau dat werkt met adviseurs uit de praktijk. In het BMC-team Cultuur & Erfgoed werken ervaren senior adviseurs, die een uitstekende kennis hebben van de kunst- en cultuurpraktijk. Het onderzoeksteam voor deze analyse bestond uit de senior adviseurs Lonneke Regter en Marco van Vulpen, ondersteund door Jurjen Weemstra en BMC Onderzoek.

1.2 Afbakening en vraagstelling

Amateurkunst is rijk en gevarieerd: alle kunstdisciplines zijn erin vertegenwoordigd; beoefenaars opereren in groepsverband en individueel. Er zijn gesubsidieerde en gestructureerde initiatieven, maar nog meer is de amateurkunst het speelveld van particulier initiatief; de deelnemers komen uit alle lagen van de bevolking, jong en oud en met verschillende culturele achtergronden. De amateurkunst manifesteert zich in alle wijken van de stad. Het veld amateurkunst is onderdeel van de cultuursector en maakt daardoor tegelijkertijd deel uit van de verschillende kunstdisciplines die er in de stad zijn: muziek, theater, media, literatuur, beeldende kunst, dans en mengvormen. Amateurkunst is ook nauw verweven met andere domeinen, zoals onderwijs en het sociaal domein. Daarom spreken we in deze analyse liever van een 'veld' amateurkunst dan van een sector en hebben we het in het verdere vervolg over de Analyse Amateurkunst.

Figuur 1.1 Disciplines in amateurkunst (Bron: amateurkunsten.be)

Als nadere definiëring van amateurkunst geldt de omschrijving uit de Beleidsregel Basissubsidies Amateurkunst 2016 van de Gemeente Utrecht: 'kunstactiviteiten […] die niet beroepsmatig worden beoefend'. De regeling heeft betrekking op alle disciplines: muziek, dans, theater, beeldende kunst, audiovisueel, nieuwe media, literatuur en mengvormen van deze disciplines.

De Analyse Amateurkunst heeft enerzijds een inventariserend karakter en anderzijds een waarderend karakter. Vanuit de vraag van de gemeente hebben wij onderstaande onderzoeksvragen gehanteerd om de analyse op te stellen.

Hoofdvraag: *De hoofdvraag van de sectoranalyse is: Hoe ziet het landschap van de sector amateurkunst in Utrecht er anno 2017 uit? Wat zijn de sterke en zwakke kanten binnen de sector amateurkunst, welke kansen en uitdagingen zijn er [SWOT]?*

Deelvraag 1: Inventarisatie hoe ziet de sector Amateurkunst[1] eruit?

- Wat is het beeld dat we kunnen krijgen van de (groepen) Utrechtse amateurkunstenaars? Wie zijn het, hoeveel zijn het er, waar zitten ze en wat doen ze?
- Wat is het beeld van de culturele infrastructuur van amateurkunst? Welke organisaties zijn hierin actief, wat is hun aanbod en welke voorzieningen en faciliteiten zijn aanwezig?
- Hoe verloopt de financiering van amateurkunst? Welke subsidies zijn beschikbaar, welke private geldstromen zijn er en wat dragen amateurkunstenaars zelf bij?

[1] Op verzoek van de gemeente wordt de binnenschoolse cultuureducatie niet in deze analyse meegenomen.

Besteed daarbij in ieder geval aandacht aan:

- amateurkunsteducatie (belangrijkste aanbieders, bereik, doelgroepen, matching vraag-aanbod en rol in de keten);
- kunst in de wijk, in het bijzonder de wijkcultuurhuizen (doelgroepen, publiek, aandacht voor amateurkunst en samenwerkingen);
- samenwerking en relaties tussen amateurkunstorganisaties en -initiatieven;
- talentontwikkeling;
- publieksontwikkeling;
- organisatievermogen;
- diversiteit;
- amateurkunstactiviteiten die disciplines, genres of sectoren overstijgen.

Deelvraag 2: Inventarisatie trends & ontwikkelingen amateurkunst

- Welke trends & ontwikkelingen spelen er in de amateurkunst in Nederland?
- Welke trends & ontwikkelingen spelen er in de Utrechtse amateurkunst en hoe verhouden die zich tot het landelijke beeld?
- Hoe verhouden de trends & ontwikkelingen in de Utrechtse amateurkunst zich tot die van de andere G4-steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag)?

Deelvraag 3: Waardebepaling

- Wat is de artistieke waarde van amateurkunst in Utrecht?
- Wat is de maatschappelijke waarde van amateurkunst in Utrecht?
- Wat is de economische waarde van amateurkunst in Utrecht?

Deelvraag 4: Kansen en bedreigingen

- Welke kansen en bedreigingen zijn er voor de ontwikkeling van de Utrechtse sector amateurkunst in het algemeen en voor de deelterreinen Cultuur in de wijken en Amateurkunsteducatie in het bijzonder?
- Zoom hierbij in ieder geval in op de kansen en bedreigingen voor samenwerking en verbinding binnen de sector zelf, maar ook op samenwerking en verbinding met partners en initiatieven buiten de sector.
- Voorzie de kansen en bedreigingen van mogelijke oplossingsrichtingen, goede praktijkvoorbeelden en eventuele prioritering. Betrek hierbij ook de stakeholders in het veld.

1.3 Verantwoording analyse en werkwijze

Het is voor het eerst dat de gemeente Utrecht een analyse laat maken van het veld amateurkunst. Data over alle verschillende vormen van amateurkunst, informele groepen, organisaties, initiatieven en de typering of achtergrond van beoefenaars zijn dan ook niet of nauwelijks beschikbaar. Deze Analyse Amateurkunst is daarom een eerste verkenning van het veld in Utrecht. Een logisch vervolg op deze analyse zou zijn om nader kwantitatief onderzoek te doen, aan de hand waarvan kan worden bepaald of en hoe de Utrechtse situatie afwijkt van het landelijke beeld.

We hebben ervoor gekozen de analyse van een zo veelomvattend en dynamisch werkveld niet in een vuistdikke rapportage op te leveren, maar de antwoorden op de gestelde onderzoeksvragen te verwoorden in compacte teksten, waar mogelijk en zinvol voorzien van beeldmateriaal en overzichtelijke tabellen. Achtergrondinformatie en meer gedetailleerde informatie staan in de bijlagen.

De Analyse Amateurkunst bevat een inventariserend deel en een waarderend deel. Dit geheel (inventarisatie en waardering) vervangt de klassieke SWOT-analyse. De inventarisatie beslaat hoofdstuk 2 en 3. In hoofdstuk 2 schetsen wij het beeld van hoe het veld van de Utrechtse amateurkunst eruitziet. Hoofdstuk 3 behandelt de actuele trends en ontwikkelingen, voorzien van een vergelijking met Amsterdam, Den Haag en Rotterdam (de G4-gemeenten). Het waarderende deel bestaat uit de hoofdstukken 4, 5 en 6. Hoofdstuk 4 toont een compact overzicht van de belangrijkste vraagstukken, thema's, kansen en bedreigingen, vooral opgehaald uit het veld zelf. In hoofdstuk 5 verkennen we de artistieke, maatschappelijke en economische waarden van amateurkunst. Afrondend hebben wij in hoofdstuk 6 alle inzichten en bevindingen vertaald in een (aanzet tot) ontwikkelperspectief met mogelijke verbeterpunten voor de Utrechtse amateurkunst.

Voor het inventariserende onderzoek en de typering van het veld amateurkunst in hoofdstuk 2 hebben wij gebruikgemaakt van bestaande informatiebronnen: landelijke en gemeentelijke onderzoeken, gegevens vanuit de Buurtmonitor/Inwonersenquête, aangevuld met een aantal interviews onder sleutelpersonen uit het veld. Het inventariserende onderzoek naar trends en ontwikkelingen in hoofdstuk 3 is beschrijvend van aard en gebaseerd op literatuurstudie, documentstudie, interviews met sleutelpersonen (Utrechtse situatie) en eigen observaties.

Voor het waarderende gedeelte in hoofdstuk 4 hebben wij vooral bevindingen uit het veld gebruikt, die wij hebben opgehaald tijdens twee paneldiscussies en de interviews. De paneldiscussies zijn ook gebruikt om benoemde kansen en bedreigingen uit de interviews te verifiëren en mogelijke oplossingsrichtingen, prioriteiten en aansprekende praktijk-voorbeelden op te halen. De resultaten hiervan zijn samengevat in een compact overzicht van de belangrijkste vraagstukken en thema's en vervolgens een bundeling van kansen en bedreigingen.

Het beeld van het veld en de actuele trends en ontwikkelingen uit de hoofdstukken 2 en 3 en de vraagstukken en thema's uit hoofdstuk 4 zijn wij vervolgens – samen met het veld – gaan waarderen. Voor de waardebepaling hebben we een compacte set elementen aangegeven waarmee we de artistieke, maatschappelijke en economische waarde van amateurkunst kunnen benoemen. De resultaten hebben we verwerkt in de *Verkennende Waardenkaart Amateurkunst*, die na aanvulling met concrete indicatoren benoemd vanuit beleids-doelstellingen, gebruikt kan worden voor monitoring en beoordeling. Vanuit het verkennen van de waarden van amateurkunst geven wij een ontwikkelperspectief aan voor het veld en denkrichtingen voor de gemeente.

Figuur 1.2 Amateurkunst in Utrecht (Bron: Beeldbank Gemeente Utrecht)

Hoofdstuk 2
Amateurkunst in beeld

2.1 Het beeld van de beoefenaars in Utrecht

Voor Utrecht zijn geen specifieke kwantitatieve gegevens beschikbaar over aantallen en kenmerken van de beoefenaars. Het beeld van amateurkunst in Utrecht dat wij in deze rapportage kunnen presenteren is dus gebaseerd op en afgeleid van landelijke onderzoeks-gegevens. Daarbij gaan wij ervan uit dat die gegevens in ieder geval ook een indicatie zijn voor de Utrechtse situatie. Daarnaast hebben we ons gebaseerd op data en onderzoeks-gegevens van de gemeente Utrecht, onder meer uit de Inwonersenquête, aangevuld met kwalitatief materiaal uit interviews en de twee paneldiscussies die we hebben georganiseerd.

Nederland kent een rijke traditie van amateurkunst. Het Landelijk Kenniscentrum voor Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) hebben onderzoek gedaan naar de verschijningsvormen van amateurkunst en de kenmerken van cultuurbeoefenaars in de vrije tijd.[2] Volgens het SCP deed in 2014 61% van de Nederlanders van 12 jaar en ouder aan een vorm van cultuurbeoefening in de vrije tijd.[3] In Utrecht is 85,6% van de 343.143 inwoners 12 jaar en ouder. Gerekend met het SCP-percentage betekent dit dat Utrecht 179.171 amateurkunstenaars kent.

Beoefenaars besteden volgens onderzoek van het LKCA en de meeste tijd aan muziek en beeldende kunst (32%). In Utrecht zijn alle disciplines vertegenwoordigd, maar uit de paneldiscussies en interviews kwam naar voren dat muziek in Utrecht een dominante discipline is, net als landelijk het geval is. Beeldende kunst is minder zichtbaar, wellicht doordat de beoefening vaak individueel gebeurt. Ook volgens het rapport *Cultuurkaart Utrecht* (2017) van het onderzoeksbureau Atlas voor Gemeenten is er weinig infrastructuur voor professionele beeldende kunst in Utrecht, in tegenstelling tot andere grote steden. Muziek is ook de meest beoefende discipline bij het Utrechts Centrum voor de Kunsten (UCK): ruim 52% van de deelnemers schreef zich in 2016-2017 in voor een cursus muziek bij deze aanbieder van amateurkunsteducatie.

Binnen de muziek zijn in Utrecht vooral koor-, pop- en blaasmuziek sterk vertegenwoordigd. Ook zijn er enkele sterke landelijke en internationale muziekorganisaties in Utrecht aanwezig, zoals het Nederlands Kamerkoor (NKK), dat relatief veel met amateurs werkt, en bijvoorbeeld de Koninklijke Nederlandse Muziek Organisatie (KNMO), een koepelvereniging die op landelijk niveau (amateur)muziekbeoefening wil bevorderen, vooral bij harmonie- en fanfareorkesten en brassbands. De internationale organisatie Europa Cantat heeft warme contacten met Utrecht. Vier van de zes Nederlandse leden van deze Europese koormuziekfederatie komen uit Utrecht (ZIMIHC, LKCA, NKK, NSK). Hierdoor is er een actieve uitwisseling voor koren en wordt er veel kennis over koormuziek gedeeld met Europa. ZIMIHC heeft samen met NKK, LKCA en Koornetwerk Nederland gezorgd voor een sterk platform van koororganisaties door een manifest over de toekomst van zingen op te stellen.[4]

---

[2] SCP (2016), *Patronen in belangstelling en beoefening*; LKCA (2017), *Kunstzinnig en creatief actief Kunstzinnig en creatief in de vrije tijd. Monitor Amateurkunst 2017*; Kunstfactor/Kunstconnectie (2009), *De economische bijdrage van amateurkunst en kunsteducatie*.
[3] SCP (2016), *Sport en cultuur. Patronen in belangstelling en beoefening*, pag. 49.
[4] *Zingen, lekker belangrijk! Manifest samen zingen 2020.*

Volgens onderzoek van het LKCA zijn de volgende kenmerken opvallend: het percentage beoefenaars in de leeftijdsgroep van 6 tot en met 11 jaar is het hoogste (67%) en stijgt. We hebben geen aanleiding om te veronderstellen dat dit beeld in de Utrechtse situatie significant anders ligt. Hetzelfde geldt voor de verhouding mannen en vrouwen: 49% van de vrouwelijke bevolking van 6 jaar en ouder doet aan amateurkunst versus 32% van de mannelijke bevolking.

Kenmerken beoefenaars

Aantallen
- 61% van de Nederlanders > 12 jr is beoefenaar

Geslacht
- 49% vrouw
- 32% man

Percentage beoefenaars per leeftijdsgroep
- 67% (6-11 jr)
- 49% (12-19 jr)
- 40% (20-34 jr)
- 36% (35-49 jr)
- 37% (50-64 jr)
- 35% (65+)

Achtergrond
- 40% Nederlandse achtergrond
- 38% westerse migratieachtergrond
- 43% niet-westerse migratieachtergrond

Les/cursus
- 20% heeft les
- 5% volgt een cursus

Kenmerken veld

Disciplines
- muziek en beeldende kunst dominant

Verbanden
- 31% beoefent altijd alleen; 22% nooit alleen;
- 16% lid vereniging; 18% lid informele groep; 7% lid beide; 59% geen lid vereniging of groep
- 29% heeft wel eens opgetreden

Besteding
- Beoefenaars besteden gemiddeld € 65,- per maand, van wie de helft < € 20,- (2017)
- Jaarlijkse uitgaven samen 1,35 miljard euro (2009)

Figuur 2.1 Het beeld van de beoefenaars en het veld amateurkunst volgens landelijk onderzoek

Kenmerken beoefenaars
- schatting: 179.171 beoefenaars > 12 jr in Utrecht
- meeste beoefenaars zijn 6 t/m 11 jaar
- meer vrouwen dan mannen actief
- percentage beoefenaars met andere culturele achtergrond ongeveer gelijk

Kenmerken veld
- 1395 Utrechtse groepen/initiatieven op website ZIMIHC, is slechts topje van de ijsberg
- muziek is een dominante discipline, beeldende kunst niet
- spreiding over de wijken, maar minder infrastructuur in Utrecht-Zuid
- van de basisregeling amateurkunst is slechts 14,8% gemeentelijke subsidie

Figuur 2.2 Informatiekaart het Utrechtse beeld van amateurkunst

De beleving bij beleidsmakers is dat er minder beoefenaars met een niet-westerse achtergrond actief zijn. De landelijke cijfers wijzen anders uit: het hoogste percentage beoefenaars betreft mensen met een niet-westerse migratieachtergrond. Als verklaring gaven vertegenwoordigers uit het Utrechtse veld tijdens de paneldiscussies aan dat mensen met een niet-westerse migratieachtergrond het begrip amateurkunst niet kennen of hanteren, maar wel degelijk actief bezig zijn met cultuurbeoefening in de vrije tijd.

Uit landelijk onderzoek komt naar voren dat 59% van de beoefenaars geen lid is van een (informele) groep of vereniging. Daardoor zijn individuele beoefenaars nauwelijks te traceren. We kunnen aannemen dat dat ook in Utrecht het geval is. Op de website van ZIMIHC staan alleen al 1.395 groepen of initiatieven vermeld van amateurkunstenaars in Utrecht; dit is dus slechts het topje van de ijsberg. Er zijn vele beoefenaars die niet zichtbaar zijn voor andere beoefenaars én voor de overheid.

Figuur 2.3 Presentatie van Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland

2.2 De creatieve keten en het beeld van de Utrechtse infrastructuur

De creatieve keten bestaat uit de schakels: leren – produceren – presenteren – interesseren. In de creatieve keten van amateurkunst hebben (groepen) beoefenaars, aanbieders van amateurkunsteducatie en organisaties voor amateurkunst allemaal een rol. In elke schakel zijn deze partijen actief, ze maken deel uit van de hele cyclus.

Figuur 2.4 De creatieve keten van het veld

Over de totale infrastructuur van amateurkunst zijn nauwelijks kwantitatieve gegevens beschikbaar, doordat een groot deel van de (groepen) beoefenaars niet georganiseerd is en er vele private partijen actief zijn die geen subsidie ontvangen van de gemeente. Daarom is het (nog) niet mogelijk om een complete lijst te geven van alle accommodaties en voorzieningen die er zijn voor beoefenaars van cultuur in de vrije tijd. De indruk bestaat dat beoefenaars in diverse ruimten repeteren: van kerken tot buurt- en cultuurhuizen, van schoollokaal tot bedrijfskantines. Wij moeten vooralsnog volstaan met een indruk van gebouwen die van belang zijn in de stad en constateren dat daarnaast ook evenementen en festivals zoals Culturele Zondagen belangrijke presentatieplekken zijn voor amateurkunst.

Figuur 2.5 Een indruk van mogelijke accommodaties en type voorzieningen voor amateurkunst

2.3 Amateurkunsteducatie

Het grootste deel van amateurkunsteducatie in de stad Utrecht bevindt zich in de vrije markt. De aanbieders zijn divers, variërend van middelgroot tot klein en kent een groot aantal zelfstandige docenten. Naast het gesubsidieerde UCK en Parnossos zijn er bijvoorbeeld private organisaties als de Nieuwe Vaart met circa tweeduizend cursisten en Kunstkasteel Zuilen. Het aanbod aan amateurkunsteducatie is verspreid over de hele stad. Onderstaand figuur geeft een indruk van de diverse aanbieders in Utrecht.

Figuur 2.6 Een indruk van de diverse aanbieders in Utrecht

Slechts 20% van de beoefenaars heeft volgens de *Monitor Amateurkunst* (2017) van het LKCA les en 5% volgt een cursus. Bijna de helft zegt te leren door het gewoon te doen. Er blijft nog een groep van 16% over die aangeeft niets te doen om te leren of beter te worden. Voor de aanbieders biedt dit nog kansen om offline en online cursussen en lessen te ontwikkelen. Slechts 4% is niet tevreden over de prijs van de lessen. Opvallend is dat 1% ontevreden is over de prijs bij zelfstandige docenten in een groepspraktijk. We hebben geen aanleiding om te veronderstellen dat dit beeld in de Utrechtse situatie significant anders ligt.

Er zijn enkele gesubsidieerde aanbieders van amateurkunsteducatie. Het UCK is een stedelijke voorziening voor amateurkunsteducatie en biedt ook binnenschoolse cultuureducatie. Het UCK is de grootste aanbieder van amateurkunsteducatie in Utrecht, met 5.481 cursisten in seizoen 2016-2017. Het UCK ontvangt jaarlijks een subsidie voor amateurkunsteducatie van de Gemeente Utrecht, via de afdeling Onderwijs. Parnassos biedt ook amateurkunsteducatie aan, vooral cursussen gericht op studenten. Het culturele centrum wordt gefinancierd door de Universiteit Utrecht en biedt ook repetitie- en presentatieruimtes aan enkele studentenmuziekgezelschappen uit Utrecht zoals Dekoor Close Harmony, Theatersportgroep Parnassos, de Utrechtse Studenten Bigband en het Utrechts Studenten Koor en Orkest (USKO). Daarnaast ondersteunt de Gemeente Utrecht met een aparte subsidie amateurverenigingen die een erkende leerlijn aanbieden aan jongeren onder de 18 jaar.

Het UCK is – zeker binnen het veld amateurkunst – goed zichtbaar in de binnenstad van Utrecht als aanbieder van amateurkunsteducatie, met een goed geoutilleerde locatie op het Domplein. Ongeveer driekwart van de UCK-cursisten bezoekt voor het aanbod de locatie op het Domplein. De deelnemers komen voor het aanbod zelfs in groten getale van buiten de stad en verder uit alle wijken in Utrecht. Het UCK is daarmee een stedelijke voorziening voor amateurkunsteducatie. In het gebouw op het Domplein vinden ook allerlei activiteiten plaats; het UCK exploiteert namelijk het hoofdgebouw. Zo wordt het UCK – naast aanbieder van amateurkunsteducatie – ook een platform waar andere culturele organisaties terecht-kunnen, zoals het Domstad Jeugdorkest.

2.4 Cultuur in de wijken

Er zijn verschillende accommodaties en voorzieningen voor amateurkunst per wijk aanwezig. Onderstaand een impressie van wat er is, verre van volledig.

Binnenstad
De binnenstad heeft de meeste fysieke voorzieningen en accommodaties: naast het UCK zijn er andere accommodaties die gebruikt kunnen worden voor onder meer presentaties van cultuurbeoefening in de vrije tijd, zoals de Openbare Bibliotheek, TivoliVredenburg, Stadsschouwburg, Werftheater, Schiller Theater, Ekko, muziektent Lepelenburg en diverse kerken, zoals de Domkerk en Geertekerk.

Leidsche Rijn
Naast De Vrijstaat zijn er drie multifunctionele accommodaties voor sociaal-culturele activiteiten (’t Zand, Waterwin en Voorn).

Noordoost
In Noordoost liggen het ZIMIHC-theater Wittevrouwen, buurthuis De Leeuw en De Coöperatie.

Noordwest
Naast het Vorstelijk Complex en Muziekhuis Utrecht kent de wijk enkele buurthuizen (De Uithoek, De Speler en Rosa) en een brede school (Ondiep). Presentatieplekken zijn bijvoorbeeld museum Zuilen en De Parel van Zuilen.

Oost
Naast Parnassos en het Danscentrum Utrecht voor amateurkunsteducatie zijn er buurthuizen waar sociale en/of culturele activiteiten plaatsvinden en is er het sociaal-culturele ontmoetingscentrum Podium Oost.

Overvecht
Het aanbod voor amateurkunsteducatie in Overvecht vindt onder andere plaats in buurthuizen en/of brede scholen. ZIMIHC is er gevestigd in theater Stefanus en het UCK verzorgt daar lessen. Ook Jongeren Cultuurspot Overvecht, gevestigd in Prosific, biedt amateurkunst aan, georganiseerd vanuit Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland in samenwerking met JoU Utrecht.

Vleuten-De Meern
Cultuurcampus Vleuterweide met daarin Cultuur19 en verder De Nieuwe Vaart, enkele buurthuizen (De Scheg, De Pijler, De Schakel, De Schalm), een multifunctionele accommodatie (Weide Wereld), jongerenmuziekcentrum Azotod en Vocal Arts Academy. Andere mogelijkheden waar beoefenaars terecht kunnen zijn Castellum Hoge Woerd en de Metaal Kathedraal.

West
Het Wilde Westen verzorgt voor een groot deel het aanbod voor amateurkunst(educatie) in West en dat vindt plaats in de Cereolfabriek, maar ook in buurthuizen zoals Oase en Muziekhuis Lombok.

Zuid
In Zuid is onder andere Theater de Musketon aanwezig en er is aanbod in De Klanksteen. Culturele activiteiten vinden ook plaats in twee bibliotheekvestigingen, de St. Jan de Doperschool en buurthuizen zoals Hart van Hoograven en ’t Bokkie.

Zuidwest
Naast Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland en de brede school Hart van Noord zijn er in Zuidwest buurthuis het Strandpaviljoen en de multifunctionele accommodatie Nieuw Welgelegen.

Voor de periode 2017-2020 heeft de gemeente stevig ingezet op cultuur in de wijken. Er is een relatief groot budget beschikbaar voor wijkcultuurhuizen: Cultuur19, Het Wilde Westen, De Vrijstaat, Cultuurhuis Kanaleneiland en de drie theaters van ZIMIHC. De cultuurhuizen hebben een brede opdracht: het stimuleren van actieve deelname aan cultuur, de creatieve ontwikkeling van buurtbewoners, het faciliteren van culturele ontmoetingen en waar mogelijk presentaties. De activiteiten in de cultuurhuizen hebben vaak raakvlakken met het onderwijs en sociale domein, bijvoorbeeld door workshops in de vrije tijd samen met scholen te organiseren of een culturele activiteit te organiseren dat ook bijdraagt aan verbinding tussen mensen in het algemeen. In de cultuurhuizen zijn onderwijs, sociaal domein, cultuur maken door professionals en amateurs nauw met elkaar verweven.

Cultuur19 programmeert en faciliteert kunst en cultuur in de wijken Leidsche Rijn en Vleuten-De Meern.

De Vrijstaat is een kunstwerkplaats voor kinderen en jongeren tussen de 6 en 16 jaar in Utrecht, gelegen aan de rand van Leidsche Rijn.

Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland heeft als doel om de kunst van jongeren te prikkelen, stimuleren, ontdekken en presenteren.

Het Wilde Westen zijn in de wijk wonende kunstprofessionals die met hun wijkbewoners samen kunst leren, oefenen, maken en programmeren.

ZIMIHC heeft de drie cultuurhuizen, ZIMIHC-theater Zuilen in het Vorstelijk Complex, ZIMIHC-theater Stefanus, ZIMIHC-theater Wittevrouwen en een stedelijke functie voor amateurkunst (via de afdeling Maatwerk en met de drie cultuurhuizen).

ZIMIHC is in Utrecht een stedelijke voorziening voor amateurkunst. Het is de grootste partij die via de Cultuurnota-systematiek in de periode 2017-2020 subsidie krijgt voor amateurkunst. ZIMIHC heeft drie afzonderlijke 'theaters' in verschillende wijken, namelijk in Zuilen, Wittevrouwen en Overvecht. Deze theaters functioneren als cultuurhuis. Daarnaast heeft ZIMIHC als organisatie de opdracht om als huis van de amateurkunst te fungeren in Utrecht.

ZIMIHC neemt zelf initiatief. In een aantal grote (inter)nationale evenementen neemt ZIMIHC het voortouw en zoekt daar partners bij. ZIMIHC werkt met meerjarige programma's (Utrecht blaast, Utrecht zingt) om het netwerk in Utrecht te versterken en de amateurkunst gerichter te promoten. ZIMIHC verbindt internationale evenementen aan lokale amateurkunst-organisaties en is gericht op het delen van kennis en presentatie. ZIMIHC faciliteert vele initiatieven van beoefenaars en doet mee als partner aan stedelijke, internationale, regionale en lokale evenementen, activiteiten en festivals. Een voorbeeldproject is het Eurochoir van 2017, een koor van 50 jonge zangers uit 19 Europese landen, die in de zomer van 2017 bij elkaar kwamen voor repetities en concerten.

In de gesubsidieerde cultuurhuizen is ook amateurkunsteducatie te vinden, aangeboden door verschillende partijen. Cultuur19 ontvangt subsidie voor het kernprogramma en de exploitatie en het beheer van de Cultuurcampus Vleuterweide in Leidsche Rijn, onder meer om als regisseur van amateurkunsteducatie op te treden in die wijk. Cultuur19 doet dit in samenwerking met het Utrechts Centrum voor de Kunsten (UCK) en verschillende aanbieders uit de wijk. Vaste samenwerkingspartners van Cultuur19 zijn naast het UCK bijvoorbeeld Muziekvereniging De Bazuin, Harmonie Orkest Vleuten, Sesar Toneel, Dans Atelier 42 en de Saxschool.

Het Wilde Westen heeft de functie van cultuurhuis en exploiteert de Cereolfabriek. Het speelt een belangrijke rol in het vraaggericht aanbieden van amateurkunsteducatie in die wijk. Het Wilde Westen streeft naar een kostendekkend aanbod en in 2017 had het 865 cursisten. De Vrijstaat (voorheen Via Vinex) ontvangt gemeentelijk geld voor het maken en presenteren van het programma in boerderij Hofstede ter Weide en Het Gebouw. Beide gebouwen zijn om niet in gebruik van de gemeente, een afspraak die tot en met 2020 geldt.

Gegevens per wijk
Vanuit de gegevens van de Inwonersenquête van de gemeente Utrecht kunnen we het volgende beeld van de Utrechtse wijken geven. Een overzicht van de wijken staat in bijlage 1.

Beeld van de wijken	Inwoners (1 jan 2017)*	Algemeen buurtoordeel (rapportcijfer)*	Sociale cohesie (rapportcijfer)*	% actief in de buurt*	% cultuurdeelname (bezoek)^	% (zeer) tevreden wijkcultuurhuis*
Binnenstad	17.932	8,1	5,8	24	59,3	39,8
Leidsche Rijn	34.267	7,3	6	34	39,6	30,5
Noordoost	38.502	8	6,5	34	54	36
Noordwest	43.216	6,3	5,4	25	42,9	35,3
Oost	32.970	7,8	6,1	24	54,4	40,9
Overvecht	34.253	4,9	4,5	29	28,9	28,1
Vleuten-De Meern	47.801	7,5	6	25	38,7	39,6
West	29.295	7,4	6,3	29	50,6	44,7
Zuid	27.163	7,1	5,9	33	44,4	35,9
Zuidwest	37.735	6,2	5,3	28	42,2	30,2

* Wijkwijzer Utrecht 2017

^ Gemiddelde van bezoek aan negen disciplines: klassieke muziek, popmuziek/dance, muziektheater/musical/opera, overige muziek, theater/dans, cabaret/stand-up comedian, film, museum, festival/cultureel evenement

Figuur 2.7 Utrechtse wijken in beeld (Bron: utrecht.buurtmonitor.nl)

Vleuten-De Meern kent het hoogste percentage jongeren van 12-17 jaar (8,6%). In Leidsche Rijn is het percentage jongeren van 0-3 en 4-11 jaar het hoogste (7,9 en 14,6%). Volgens de landelijke *Monitor Amateurkunst* (2017) doet ongeveer twee derde van de kinderen tussen 6 en 12 jaar aan cultuurbeoefening in de vrije tijd. Gezien de verdeling van de bevolking zit er dus veel potentie in Leidsche Rijn en Vleuten-De Meern. In Oost en de binnenstad is de groep studenten/starters het grootst. De grootste groep mensen tussen 35 en 54 jaar woont in Vleuten-De Meern. Een voorzichtige conclusie is dat de wijken Leidsche Rijn en Vleuten-De Meern kunnen groeien in aanbod en infrastructuur. Aandachtspunt is de beschikbaarheid van de verschillende accommodaties in die wijken.

In de Inwonersenquête van de gemeente Utrecht, gebaseerd op de cijfers van 2016, is één vraag gesteld over de tevredenheid van het cultuuraanbod in de wijk, namelijk het wijkcultuurhuis, de repetitie- en presentatieruimte. Ervan uitgaande dat beoefenaars in de vrije tijd deze ruimtes vaak gebruiken, zegt het cijfer iets over de verschillen per wijk. Ondanks dat een grote groep neutraal antwoordt, is te zien dat de wijk West het hoogste percentage tevredenheid kent.

Verder blijkt uit gesprekken met het veld ook dat de spreiding van amateurkunst over de wijken op zich goed is, maar in de buurten Kanaleneiland, Hoograven en Lunetten, de laatste twee gelegen in de wijk Zuid, minder gesubsidieerde infrastructuur voor amateurkunst aanwezig is.

2.5 Subsidies van de gemeente Utrecht

Totaaloverzicht
De gemeente Utrecht ondersteunt met subsidie amateurkunst in Utrecht. Onderstaande bedragen zijn exclusief bijdragen aan het Jeugdcultuurfonds, Utrechts Universiteits Fonds, New dutch connections en cultuureducatieregelingen. Volgens de begroting van de gemeente Utrecht gaat in 2018 een bedrag van € 48.636.319,— naar cultuur in de stad. Van dat bedrag is 3,8% bestemd voor amateurkunst en cultuur in de wijken (de subsidie voor het UCK buiten beschouwing gelaten).

Opgemerkt moet worden dat van genoemde subsidiebedragen een aanzienlijk deel terugvloeit naar de gemeente, in de vorm van huur voor gemeentepanden. Alleen al de gesubsidieerde groepen in de basisregeling en Cultuurnota en de zeven cultuurhuizen betalen samen al aan huur een bedrag van € 780.00,— per jaar (schatting).

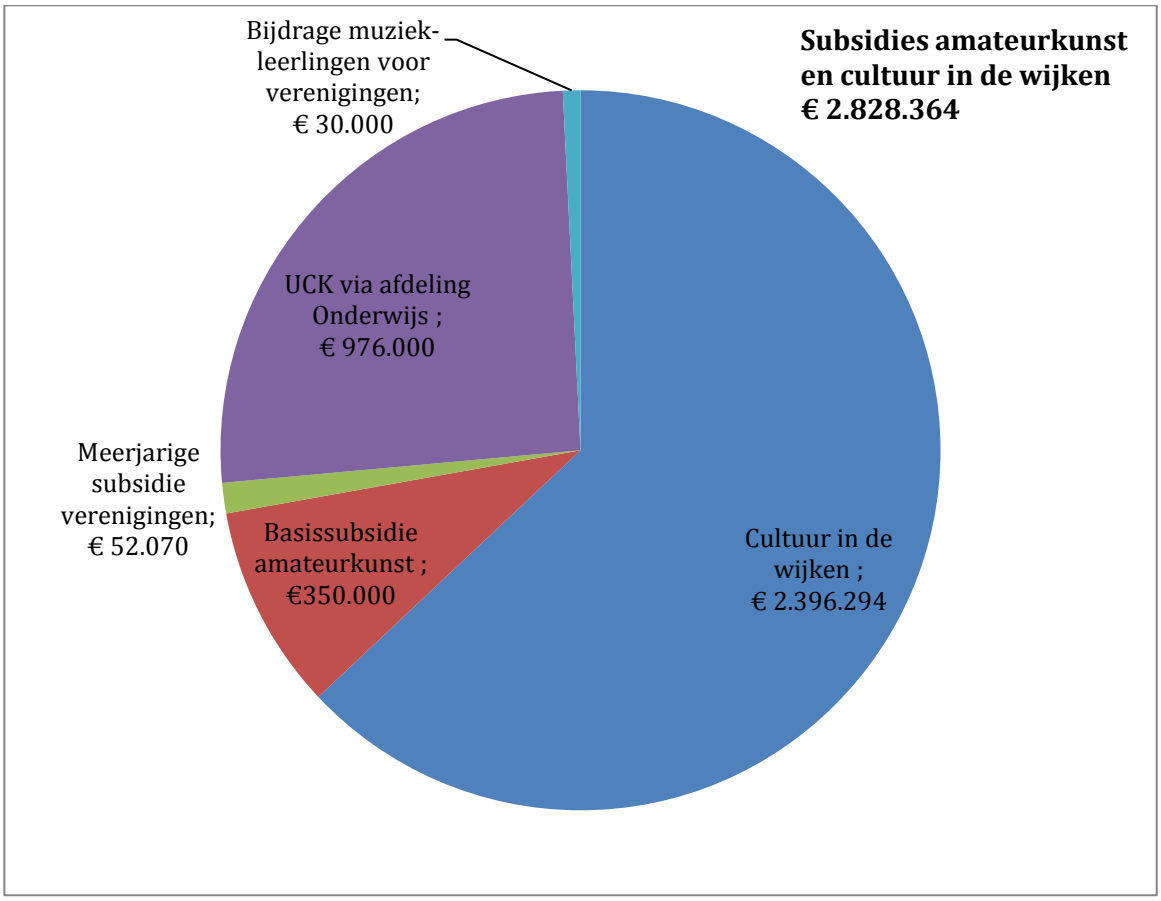

Figuur 2.8 Subsidies voor amateurkunst en cultuur in de wijken

Subsidies cultuurhuizen en cultuur in de wijken
De gemeente Utrecht ondersteunt zeven cultuurhuizen met een bedrag van in totaal €2.396.294,—. In het bedrag voor ZIMIHC is geld voor drie theaters met een functie in de wijk (ZIMIHC-theater Wittevrouwen, ZIMIHC-theater Zuilen in het Vorstelijk Complex en ZIMIHC-theater Stefanus). De subsidie is ook bedoeld voor de centrale functie van ZIMIHC als huis van de amateurkunst. Ten opzichte van de bedragen die andere podia in Utrecht ontvangen zijn de bedragen voor de cultuurhuizen relatief bescheiden.

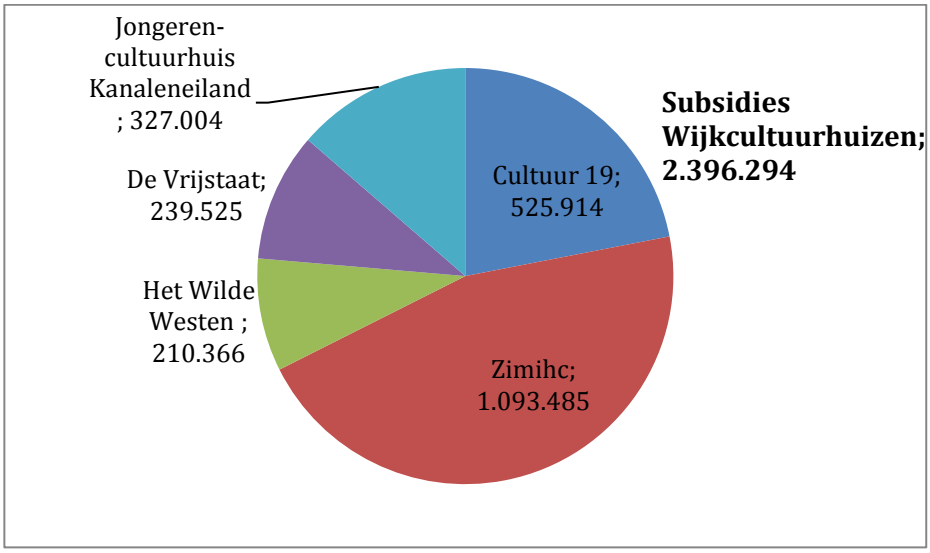

Figuur 2.9 Subsidies van de Gemeente Utrecht voor cultuur in de wijken in €

Subsidieverstrekking cultuur in de wijken:

- Cultuur19: voor kernprogramma Cultuur19 en exploitatie/beheer/facilitering Cultuurcampus Leidsche Rijn
- ZIMIHC: voor exploitatie/beheer/facilitering drie cultuurhuizen (theater Zuilen in het Vorstelijk Complex, theater Stefanus, theater Wittevrouwen) en voor de stedelijke functie amateurkunst (het aanjagen, faciliteren en stimuleren van programma's en activiteiten)
- Het Wilde Westen: voor de cultuurhuisfunctie en exploitatie/beheer Cereolfabriek
- De Vrijstaat: voor de cultuurhuisfunctie en exploitatie/beheer Hofstede Ter Weide en Het Gebouw
- Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland: voor de cultuurhuisfunctie en exploitatie/beheer van het jongerencentrum in Kanaleneiland

Basissubsidie amateurkunst en meerjarige subsidie voor beoefenaars

De gemeente Utrecht heeft een specifieke regeling voor beoefenaars, de basissubsidie amateurkunst, die jaarlijks verstrekt wordt. De gemeente heeft € 350.000,— begroot voor de basisregeling amateurkunst in 2018, bedoeld voor beoefenaars van cultuur in de vrije tijd. De groepen brengen zelf voor hun activiteiten een bedrag op van ruim € 2 miljoen. Dat betekent dat de gemeente nog geen 15% van de financiering op zich neemt. In 2018 is er een budget van € 350.000,— beschikbaar. Het budget is als volgt verdeeld.

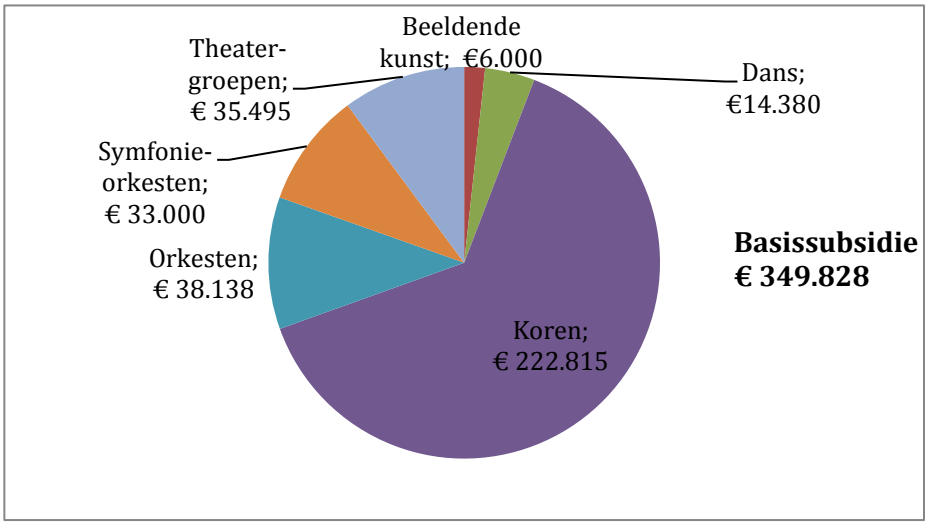

Figuur 2.10 Verdeling basissubsidies amateurkunst in Utrecht (begroting 2018)

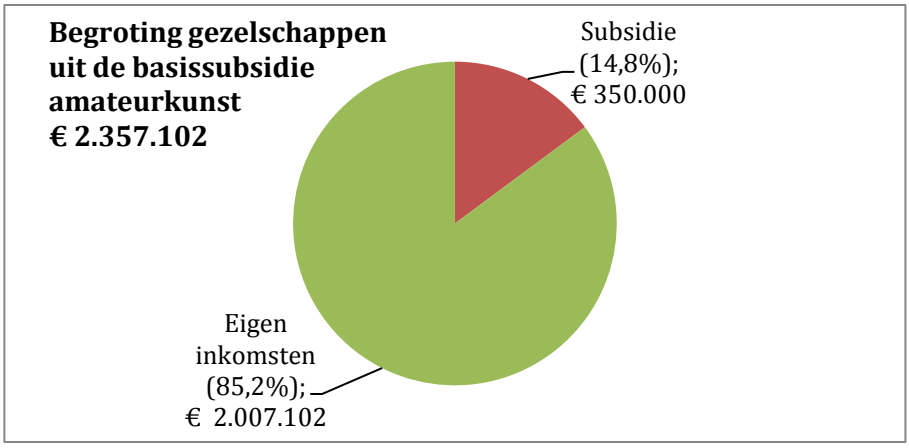

Figuur 2.11 Verhouding gemeentelijke subsidie en eigen inkomsten bij de basissubsidie

Daarnaast zijn er twee gezelschappen die samen € 52.070,— aan meerjarige subsidie krijgen via de Cultuurnota: het Zuilens Fanfare Corps (€ 20.828,—) en Harmonie Orkest Vleuten (€ 31.242,—).

Subsidie amateurkunsteducatie
Het UCK ontvangt als grootste aanbieder van amateurkunsteducatie in de stad een structurele gemeentelijke subsidie via Maatschappelijke Ontwikkeling, afdeling Onderwijs. Naar verwachting bedraagt deze € 976.000,— in 2018. Daarnaast kent de gemeente Utrecht de subsidieregeling 'Lesgeld instrumentaal muziekonderwijs' voor amateurverenigingen en die bedraagt € 30.000,— voor 2018.

Overige subsidies en bijzonderheden
Organisaties en gezelschappen kunnen ook projectsubsidies aanvragen. In de periode 2013-2016 is niet geregistreerd welke aanvragen van amateurgezelschappen waren. Over het algemeen weet het veld amateurkunst de weg naar projectsubsidies goed te vinden. Uit een evaluatie van de periode 2013-2016 van de gemeente Utrecht kwam wel de conclusie dat toekenning van aanvragen voor amateurkunst projecten afnemen.

Het Initiatievenfonds is een fonds voor grote en kleine initiatieven van de gemeente Utrecht, vaak in het sociaal domein. De gemeente wil zo meer mensen aanmoedigen om zich vrijwillig in te zetten voor elkaar, de buurt, de wijk of stad Utrecht. Iedereen die een goed idee of plan heeft, kan een bijdrage ontvangen. Het is onduidelijk hoeveel daarvan naar amateurkunst gaat.

Conclusie: de gemeente Utrecht zet stevig in op cultuur in de wijken. Dit sluit aan bij het belang dat vertegenwoordigers uit het veld hechten aan cultuur in de wijken en zoals dat ook naar voren kwam in de interviews en de paneldiscussies.

Figuur 2.12 Amateurkunst in Utrecht (Bron: Cultuur19, fotograaf Frank Peek)

Figuur 2.13 Amateurkunst in Utrecht (Bron: De Vrijstaat)

Hoofdstuk 3
Trends en ontwikkelingen

3.1 Landelijke trends en ontwikkelingen

Landelijke en stedelijke ontwikkelingen en trends hebben invloed op de amateurkunst in Utrecht. Binnen de amateurkunst zelf is een aantal trends te onderscheiden, maar ook vanuit het culturele veld in Nederland en de samenleving. Onder verwijzing naar een meer uitgebreid overzicht in bijlage 2, noemen we als belangrijkste landelijke trends en ontwikkelingen:

- Er ontstaan nieuwe samenwerkingsverbanden en financieringsmodellen doordat de rol van traditionele instituten voor amateurkunst en cultuureducatie afbrokkelt.
- Cultuurparticipatie is niet langer meer gericht op het verheffen van de burger, maar verschuift naar de waarde van creatieve vaardigheden en samenwerkingsvaardigheden.
- Er lijkt sprake te zijn van een herwaardering van amateurkunst, niet alleen als doel op zichzelf, maar ook vanwege het effect dat amateurkunst kan hebben op samenlevings-vraagstukken.

Verder geldt voor amateurkunst als onderdeel van de grotere cultuursector:

- De cultuursector en daarmee ook de fysieke culturele voorzieningen zijn sinds de economische crisis fors onder druk komen te staan.
- De invloed van digitalisering biedt kansen voor nieuwe vormen van kunst.
- De regio komt centraal te staan in cultuurbeleid.

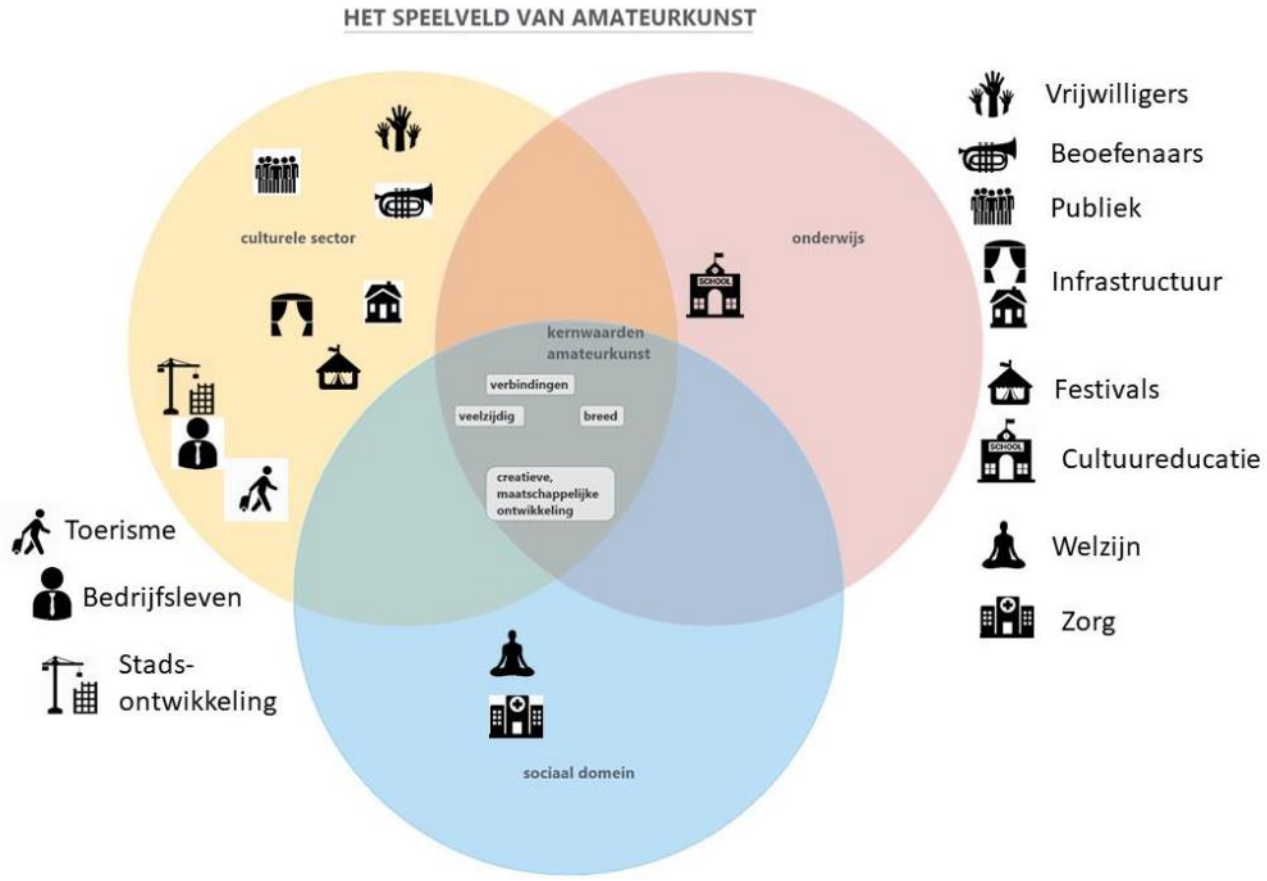

Figuur 3.1 Het speelveld van amateurkunst

3.2 Trends en ontwikkelingen amateurkunst in Utrecht

Samen een aantrekkelijke stad maken
Het coalitieakkoord 2014-2018 heet 'Utrecht maken we samen'. Het coalitieakkoord stelt de inwoners expliciet centraal en daarmee beoogt de gemeente ruim baan te maken voor initiatieven van bewoners. Het coalitieakkoord meldt hierover:

> Als gemeente stellen wij de inwoners centraal. We gaan de wijken in en zoeken het contact op met bewoners. Wij moedigen initiatieven aan en tonen ons vertrouwen in mensen die initiatieven nemen. Daarnaast zoeken we steeds naar nieuwe manieren om samen te werken en om mensen te betrekken bij de stad.[5]

Met het ondersteunen van de cultuurhuizen heeft de gemeente Utrecht flink ingezet op het wijkgericht en inclusief werken, zoals in het coalitieakkoord bedoeld is. Daarnaast werkt de gemeente met de agenda *Ruim Baan* eraan dat initiatieven met en door bewoners en ondernemers zo inclusief mogelijk zijn en partnerschappen opleveren en dat de maatschappelijke waarde van initiatieven duidelijk naar voren komt.

Het veld amateurkunst kan van bovenstaande agendapunten ook profiteren, aangezien amateurkunst ook te maken heeft met inclusief werken, sociaal ondernemerschap en maatschappelijk waardevolle initiatieven.

[5] Bron: utrecht.nl.

In december 2016 publiceerde de gemeente Utrecht data over de stad Utrecht, onder de noemer *Dit is Utrecht*. Voor de cultuursector is van belang dat het inwoneraantal van Utrecht ook de komende jaren behoorlijk zal groeien, zelfs als een van de snelste groeiers in Europa. Utrecht blijft een stad met relatief veel jonge inwoners en het bezoek aan cultuur is hoog.

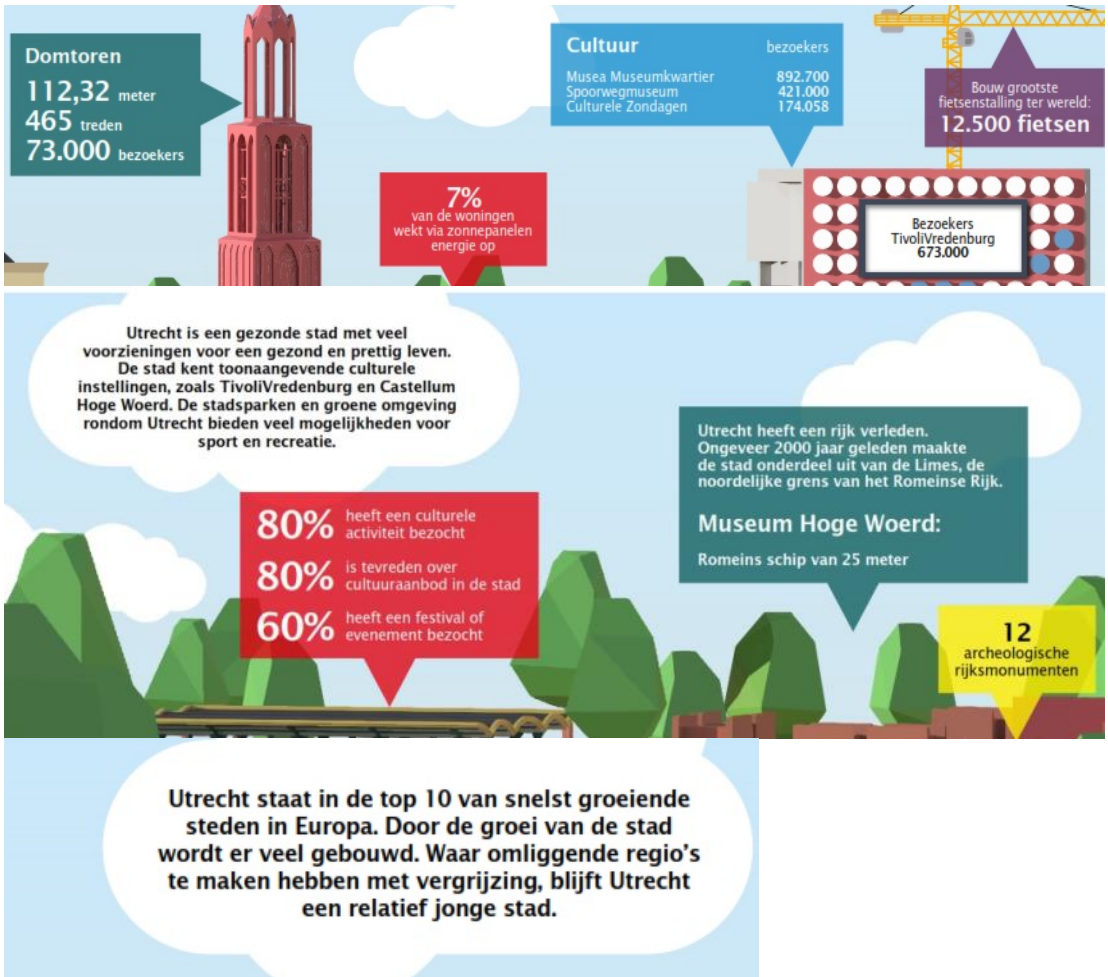

Figuur 3.2 Dit is Utrecht, een overzicht van ontwikkelingen in de stad (Bron: utrecht.nl)

Onderzoeksbureau Atlas voor Gemeenten deed in 2017 onderzoek naar het culturele klimaat in Nederlandse steden en maakte de *Cultuurkaart Utrecht: Het belang van kunst en cultuur voor de stad Utrecht*. Het rapport concludeert dat Utrecht na de hoofdstad de aantrekkelijkste stad is om in te wonen wat culturele voorzieningen betreft. Vooral de vele bibliotheken, popconcerten, archeologische monumenten en bioscopen zijn pluspunten van Utrecht. Met musea en theatervoorstellingen blijft Utrecht achter, volgens het onderzoeksbureau.

In 2015 leverde het cultuuraanbod € 35 miljoen aan maatschappelijke baten op, terwijl er circa € 30 miljoen aan subsidie is verstrekt. Utrecht biedt jaarlijks de meeste popconcerten: gemiddeld meer dan vier popconcerten per 1.000 inwoners. Dat is meer dan in andere grote cultuursteden en universiteitssteden. Het aanbod aan festivals – omgerekend 27 per 100.000 inwoners – is veel groter dan in de andere steden.

Wat betreft het aantal archeologische monumenten, gemiddeld 3,5 per 100.000 inwoners, staat Utrecht op eenzame hoogte. Met bijna 1.600 bioscoopstoelen is Utrecht ook dé bioscoopstad van Nederland. Daarbij is Kinepolis nog niet eens meegerekend. Verder telt de stad relatief de meeste boekenwinkels en bibliotheken. Minpunten zijn er ook, stellen de onderzoekers. Met gemiddeld vier theatervoorstellingen per 1.000 inwoners, scoort de stad iets lager dan andere grote steden. Het aantal klassieke concerten is ook iets minder en wat betreft het aantal cultuurhistorische musea blijft Utrecht achter bij Amsterdam, Rotterdam en Den Haag.

Landelijke trends en ontwikkelingen ook van toepassing op Utrecht
De deelnemers aan de Utrechtse paneldiscussies konden de meeste landelijke trends beamen die aan de orde kwamen in de *Basis voor Cultuurparticipatie: een agenda voor actieve cultuurparticipatie in de toekomst*:

- De financiering van kunst en cultuur, en dus ook amateurkunst, staat onder druk door de groei van de culturele sector in Utrecht. In relatie tot de groei van de stad zal er bij een gelijkblijvend budget nog meer spanning op de toedeling van beschikbare middelen komen te staan.
- De mogelijkheden voor fysieke ruimtes voor repetitie en presentatie zijn beperkt door de beperkte ruimte in de stad.
- Grote instituten zoals het UCK worden wat kleiner door onder meer de verschuiving van budgetten voor cultuureducatie naar het onderwijs en tegelijkertijd ontstaan er diverse initiatieven van onderop.
- Bij cultuurparticipatie is het verschil tussen de wijken groot; er zijn wijken waar het aantal beoefenaars lager ligt en de mogelijkheden beperkt zijn en in sommige wijken is de infrastructuur goed op orde.
- Digitale technologieën maken steeds meer deel uit van amateurkunst.

In het landelijke rapport de *Basis voor Cultuurparticipatie: een agenda voor actieve cultuurparticipatie in de toekomst* werd de vraag gesteld of amateurkunst als doel op zich staat of dat maatschappelijke impact het belangrijkste doel is. Zowel de deelnemers aan het genoemde onderzoek als de deelnemers aan de paneldiscussies voor deze Analyse Amateurkunst zien kunst en cultuur als belangrijkste doel. Zij geven vanuit dit perspectief aan dat de volgende onderwerpen van belang zijn: aandacht voor creatieve en maatschappelijke ontwikkeling, zichtbaarheid en kunst en cultuur laagdrempelig aanbieden. Ook hebben de vertegenwoordigers van het Utrechtse veld, net als de deelnemers aan het landelijke onderzoek, de trend benoemd dat er meer cross-overs komen en het verenigingsleven terugloopt; een ontwikkeling waar overigens nog geen passend antwoord voor is.

Wisselwerking tussen amateurs en professionals
In Utrecht programmeren ook professionele podia amateurkunst, maar vertegenwoordigers uit het veld gaven aan dat er nog meer kansen zijn voor een goede wisselwerking tussen amateurkunst en het professionele veld in programmering, publieksbereik en gezamenlijke activiteiten. Een voorbeeld is de samenwerking tussen Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland en TivoliVredenburg/Stadsschouwburg in bijvoorbeeld De Boks Community:

> een gemeenschap en creatieve broedplaats met aantrekkelijke faciliteiten, zoals een spiegelzaal voor dans-, theater- modeatelier, een opnamestudio en muziekstudio. Door middel van events in samenwerking met onder andere Stadsschouwburg Utrecht en TivoliVredenburg worden er linken gelegd en bruggen geslagen tussen de wijk en de Utrechtse binnenstad.

De voorstellingen van het Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland zorgden ook voor artistieke vernieuwing in de programmering van TivoliVredenburg. Inmiddels vindt in de samenwerking tussen de twee organisaties ook de derde editie van het Ladies Only Festival plaats voor meiden van 14+, een kruisbestuiving tussen een culinair, mode- en cultuurfestival:

> Ladies Only Festival XL. Geniet van heerlijke hapjes en spectaculaire modeshows, laat je inspireren door de special guest, doe mee aan een make-up tutorial, dans op de beats van de dj, artiesten of De Boks Talents en maak een mooie foto in de photo booth. Geniet samen met je vriendinnen van beauty, fashion, muziek en lekker eten in TivoliVredenburg! Het Ladies Only Festival is een initiatief van Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland en TivoliVredenburg in samenwerking met JoU Utrecht.

Uit interviews en de gehouden paneldiscussies blijkt overigens dat de scheidslijn tussen professioneel en amateur niet zo scherp is als op papier wel gesuggereerd wordt. Ook de grenzen tussen professioneel en amateur zijn meestal niet belangrijk voor de organisaties en gezelschappen die zich bezighouden met amateurkunst. Mensen met een niet-westerse migratieachtergrond kennen het begrip amateur vaak niet eens.

Versterking van de stedelijke regio Utrecht
Ook Utrecht is bezig de stedelijke regio te versterken. Door stedelijke sectoranalyses uit te laten voeren krijgt de gemeente Utrecht meer inzicht in de kracht en uitdagingen van het culturele veld. De volgende stap is om in samenspraak met het culturele veld te komen tot een afgestemd cultuuraanbod en een goed functionerende infrastructuur: inhoudelijk, organisatorisch en fysiek.

Het veld zelf neemt initiatieven om ook regionaal van betekenis te zijn. Zo is ZIMIHC het huis van de amateurkunst in de regio Utrecht en manifesteert het zich sinds de oprichting als de plek voor amateurkunstenaars in stad en provincie Utrecht. De organisatie faciliteert onder meer een scala aan uiteenlopende groepen beoefenaars en heeft een aanjaagfunctie in de stad en regio Utrecht. ZIMIHC legt ook verbindingen met andere activiteiten in de Utrechtse wijken en organiseerde bijvoorbeeld een cultureel Foodfestival in Overvecht om de bewoners op een laagdrempelige manier in contact te brengen met amateurkunst.

Ook kent Utrecht sinds 2017 PACT Utrecht, een netwerk van Utrechtse cultuurmakers. Door bijeenkomsten en activiteiten wil het netwerk een grote groep betrekken bij het bouwen aan de cultuursector in Utrecht.

> Het netwerk zoekt met elkaar en binnen de eigen organisaties naar strategieën om inclusiever te worden. Dat doet het netwerk vanuit de overtuiging dat Utrecht gebaat is bij meer contact tussen verschillende mensen, meer eigenaarschap van diverse groepen en een gedeelde cultuurbeleving. […] Het netwerk van Pact Utrecht bestaat uit medewerkers van Het Huis Utrecht, Theatergroep Dox, TivoliVredenburg, Museum Catharijne Convent, New Dutch Connections, Gemeente Utrecht, ZIMIHC, ROC Midden-Nederland, Insomnio, Operamakers, Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland, De Coöperatie, Theater Utrecht, Stadsschouwburg Utrecht, de Metaal Kathedraal en Catching Cultures Orchestra.

In de wijken van Utrecht zelf zijn ook nieuwe verbanden te vinden. Een voorbeeld is de Leidsche Rijn Connectie, waar culturele organisaties zich sterk maken voor cultuur en een breder draagvlak willen creëren voor kunst en cultuur in de Utrechtse wijk Leidsche Rijn.

De vereniging doet dit vanuit de gedachte dat een wijkgerichte aanpak beter aansluit bij de vraag en leefwereld van de bewoners en ondernemers. Vanuit de Leidsche Rijn Connectie is er afstemming tussen organisaties binnen Leidsche Rijn, maar ook met andere wijken en andere sectoren, zoals het bedrijfsleven, sport, onderwijs, milieu en welzijn.

> De Leidsche Rijn Connectie wil gezamenlijk plannen maken en ambities realiseren, om deze groeiende wijk voldoende van kunst en cultuur te voorzien. De kern van de Leidsche Rijn Connectie bestaat uit uiteenlopende (semi)professionele culturele organisaties uit Leidsche Rijn: Amadeus Lyceum, Ateliers De Kersenboomgaard, Azotod, De Bazuin, Bibliotheek Utrecht, Cultuur19, Harmonie Orkest Vleuten, Metaal Kathedraal, Muziek in De Meern, Nieuw Utrechts Toneel, Podium Hoge Woerd, Stadserf Rood|Noot, Utrechts Centrum voor de Kunsten (UCK), De Vrijstaat, Vocal Arts Academy en De Zingende Toren

De Utrechtse cultuurhuizen uit de verschillende wijken komen ook regelmatig bij elkaar om kennis te delen, ervaringen uit te wisselen, processen en stedelijke ontwikkelingen te bespreken. Zij treden daarnaast gezamenlijk naar buiten waar dat gewenst en mogelijk is.

Domeinoverstijgend
In het *Advies Commissie Cultuurnota 2017-2020* sprak de commissie over aanvragen die sectoren of domeinen overstijgen en deed de aanbeveling om dat als overheid meer te faciliteren.

> Steeds meer organisaties kiezen daarnaast ook voor een domeinoverstijgende benadering en zoeken aansluiting bij minder voor de hand liggende werkvelden, zoals natuur of game-industrie, een ontwikkeling die de commissie met belangstelling volgt. Uit deze en andere tendensen die zich breder in de samenleving manifesteren vloeien soms bevlogen aanvragen voort. De door de gemeente geformuleerde uitgangspunten kunnen daarop een remmend effect hebben, en dat betreurt de commissie. Ze beveelt een verdergaande ontschotting aan tussen de verschillende kunstdisciplines.
>
> De groeiende participatie in de samenleving, die ook van invloed is op de ontwikkeling van cultuurproductie, cultuureducatie en amateurkunst, heeft consequenties voor een volgende cultuurnotaperiode. […] De commissie pleit voor een meer integrale beoordelingssystematiek dan nu het geval is, een die niet uitsluitend uitgaat van specifieke disciplines, maar van een integrale beoordeling die ook volwaardig ruimte geeft aan zowel specialisten afkomstig uit de kunstdisciplines als aan deskundigen uit de kunsteducatie, cultuurparticipatie en amateurkunst. [6]

Het Zuilens Fanfare Corps (ZFC) speelt met bijzondere producties in op specifieke onderwerpen uit de wijk, bijvoorbeeld met Fanfare te water (Zuilen ligt aan de Vecht). Een ander aansprekend voorbeeld van ZFC: het project met filmmuziek van bekende robotfilms voor de expositie ‘Robots love music’ van Museum Speelklok. De cultuurprojecten van AxionContinu, een zorgorganisatie in de regio Utrecht die veel samenwerkt met culturele organisaties, zijn ook mooie voorbeelden van een kruisbestuiving tussen amateurkunst en zorg: bijvoorbeeld het Alzheimerkoor Eigen Wijs en de Tuintekeningen.

[6] *Advies Commissie Cultuurnota 2017-2020*, pag. 18-19.

Ook een project als het Grijze Koppen Orkest van Fort van de Verbeelding is daar een mooi voorbeeld van of de productie Hangplek voor Ouderen, georganiseerd vanuit Cultuur19.

Figuur 3.3 Grijze Koppen Orkest (Bron: Beeldbank Gemeente Utrecht)

3.3 Utrecht in vergelijking met Amsterdam, Den Haag en Rotterdam

Utrecht kan zich meten met de andere steden als het gaat om amateurkunst. Bij deze vergelijking is vooral gekeken naar het gesubsidieerde veld. De paragraaf geeft inzicht in de verschillen en overeenkomsten die er tussen Utrecht en de andere grote steden zijn. Een beschrijving van de afzonderlijke steden staat in bijlage 3.

Algemene overeenkomsten

Utrecht kent een rijk verenigingsleven, net als de steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. Ook in die steden is er een netwerk van amateurkunsteducatie en zijn er organisaties die zich specifiek inzetten voor kunst en cultuur in de wijken. De vier grote steden willen allemaal amateurkunsteducatie betaalbaar en bereikbaar houden en kennen een regeling voor jeugd die cursusaanbod wil volgen: het Jeugdcultuurfonds. Door ondersteuning van de gemeente kunnen kinderen en jongeren uit gezinnen met een minimuminkomen ook gebruikmaken van cultureel cursusaanbod. In de subsidieadviezen voor de kunstenplannen 2017-2020[7] van de vier gemeenten werd daarnaast duidelijk dat culturele organisaties meer aandacht moeten besteden aan diversiteit.

In onderstaande tabel staan de belangrijkste aspecten voor amateurkunst van de vier grote steden naast elkaar.

[7] Gemeente Amsterdam, *Hoofdlijnen Kunst en cultuur 2017-2020*; Amsterdamse Kunstraad, *Advies Hoofdlijnen 2017-2020*; Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur, *Cultuurplanadvies 2017-2020*; Gemeente Den Haag, *Bouwen aan Kunst en Cultuur. Advies Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur 2017-2020*.

G4	Amateurkunsteducatie	Kunst en cultuur in de wijken	Bijzonderheden
Utrecht	UCK gesubsidieerd met beperkte functie; Parnassos gesubsidieerd door universiteit	momenteel zeven cultuurhuizen met de organisatie ZIMIHC als stedelijke aanjager en facilitator	netwerkvorming (stedelijk en in wijken), domein- en sector-overstijgend relatief weinig mogelijk
Amsterdam	aanbod in de vrije tijd deels gesubsidieerd, via diverse instellingen	momenteel vier cultuurhuizen, onderzoek naar bibliotheken met functie in de wijk	sterke netwerken, bestaande uit organisaties voor professionele kunst en amateurkunst
Den Haag	aanbod in de vrije tijd is vrije markt en niet gesubsidieerd	momenteel acht cultuurankers, verschillende per locatie en divers in programmering en aanbod	de relatief nieuwe intermediair CultuurSchakel bemiddelt, ondersteunt en verstrekt ook subsidies
Rotterdam	SKVR gesubsidieerd met een uitgebreide functie en groot werkgebied	per gebied is er Lokale Culturele Programmering in bestaande, vaak private accommodaties; de intermediair Cultuur Concreet is actief in de gebieden	amateurkunst geen specifiek beleidsterrein, relatief weinig infrastructuur voor amateurkunst, zichtbaarheid is aandachtspunt

Figuur 3.4 Een vergelijking van amateurkunst in Utrecht met de grote steden

Financiering in de grote steden

Gemeenten in Nederland geven in 2017 gezamenlijk ruim € 1,7 miljard uit aan cultuur.[8] Per inwoner is dit gemiddeld € 101,—. In Utrecht, Rotterdam en Den Haag zijn er jaarlijkse subsidies voor groepen, gezelschappen en verenigingen, Amsterdam verstrekt tweejaarlijkse subsidies. Een uitzondering in Utrecht is de meerjarige subsidiëring van twee gezelschappen; het Zuilens Fanfare Corps Utrecht en het Harmonie Orkest Vleuten; deze maken deel uit van de Cultuurnotasystematiek.

Amsterdam heeft het Amsterdams Fonds voor de Kunst en de Amsterdamse Kunstraad die een namens de gemeente subsidie verstrekt, maar ook initiatieven aanjaagt, stimuleert en een rol speelt in het debat over cultuur. Rotterdam heeft de Rotterdame Raad voor Kunst en Cultuur (RRKC) die de gemeente gevraagd en ongevraagd adviseert over kunst en cultuur in de stad. De RRKC adviseert over de meerjarige subsidie en publiceert daarnaast, onder meer op verzoek, verschillende beleidsadviezen. Den Haag en Utrecht hebben geen kunstraad of cultuurfonds. Iedere gemeente van de G4 kent wel een regeling voor projectsubsidies, voor initiatieven van kunst en cultuur in wijken, buurt of gebieden.

[8] Bron: ocwincijfers.nl.

Subsidiebedragen	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht
Cultuur in de wijken (cultuurhuizen)	€ 5.296.241 voor vier cultuurhuizen (2017)	€2.475.515 voor acht cultuurankers (2017)	€ 400.000 voor Lokale Culturele Programmering (bij benadering) (2018)	€ 2.396.294 voor zeven cultuurhuizen en incl. subsidie ZIMIHC voor stedelijke functie (2018)
Amateurkunsteducatie (centrum voor de kunsten)	geen overkoepelend centrum, wel bijv. acht gesubsidieerde muziek- en theaterscholen	€ 1.192.508 voor Prins27 en Het Koorenhuis (2017)	€ 7.471.000 voor SKVR (2017)	€ 976.000 voor UCK (2018)
Intermediair en/of faciliteren amateurkunst	n.v.t.	€ 2.071.427 voor CultuurSchakel (2017)	€ 945.000 voor Cultuur Concreet en Cultuurbuur (2018)	n.v.t.
Basissubsidie amateurkunst (voor amateurgroepen)	€ 685.565 (2018)	€ 300.000 (2018)	€ 137.180 (2017)	€ 350.000 basisregeling (2018) en € 52.070 via cultuurnota (2018)

Figuur 3.3 Overzicht subsidies amateurkunst en cultuur in de wijken van de G4-gemeenten

De knelpunten bij de beoefenaars en niet-gesubsidieerde aanbieders in Utrecht liggen vooral bij de beperkte mogelijkheden om de overhead- en huisvestingkosten op te brengen, zo blijkt uit de interviews. Het lesgeld van de deelnemers blijkt in de praktijk vaak onvoldoende dekkend om ook de lasten voor huisvesting en coördinatie van het aanbod te financieren, zoals de kosten voor huur, administratie en een coördinator en/of directeur. Ook de andere G4-gemeenten bevestigen dit beeld. Daarnaast vond het Utrechtse veld het lastig om coproducties met het professionele veld gefinancierd te krijgen en is het bij de gemeente Utrecht niet altijd mogelijk om ondersteuning te krijgen voor initiatieven die meer domeinen raken.

Sinds een paar jaar heeft het stadsdeel Oost in Amsterdam daar een oplossing voor, in de vorm van het Fonds voor Oost. Dit fonds is niet expliciet voor amateurkunst, maar wel geschikt voor beoefenaars om op een eenvoudige manier subsidie aan te vragen én zichtbaarheid te creëren.

> Fonds voor Oost zet zich in voor initiatieven die een bijdrage leveren aan een mooiere, groenere, meer veilige, kleurrijke of schonere buurt. Het gaat hierbij om projecten die de buurt verrijken op het gebied van bijvoorbeeld cultuur, welzijn, gezondheid, ouderen, kunst, natuur, sport, jeugd en veiligheid. De nadruk ligt op de actieve betrokkenheid van bewoners, de onderlinge verbinding van mensen en het verhogen van saamhorigheid in de buurt. Projecten worden aangedragen door bewoners en organisaties en het geld wordt verzameld en weer uitgedeeld door andere mensen uit Oost. Het Fonds voor Oost is een initiatief van het Prins Bernhard Cultuurfonds, Amsterdams Fonds voor de Kunst en Ymere, die de opstart en de eerste projecten hebben gefinancierd.[9]

[9] Bron: fondsvooroost.nl (geraadpleegd op 29-12-2017)

De gemeente Rotterdam experimenteert op dit moment met een helpdesk en een pitchavond.

> De helpdesk wil de huidige dienstverlening van de gemeente Rotterdam vergroten met als primaire doelgroep: partijen die voor de eerste keer een culturele projectsubsidie (willen) aanvragen bij de gemeente Rotterdam. Het middel is een interactieve helpdesk die vraaggericht culturele amateurs en professionals in de stad ondersteunt bij het indienen van subsidieaanvragen voor incidentele subsidies.
>
> De pitchavond is een laagdrempelige 'regeling', gericht op directe financiering van projecten en programma's van andere doelgroepen dan de huidige subsidie-aanvragers. Samenwerkingspartner is Rotterdamse Nieuwe. Deze pilot is zowel een antwoord op de roep om alternatieve financieringsvormen, als de geuite behoefte om investeringen in culturele projecten en programma's die nu onzichtbaar zijn voor de gemeente en/of niet of moeilijk inpasbaar zijn binnen de huidige subsidieregelingen. Er is een beknopt reglement, waarin de spelregels van de pitch zijn opgenomen. Deelnemers melden zich vooraf aan en leveren beknopte informatie over hun projectvoorstel door middel van een digitaal aanmeldformulier. De ingeschreven deelnemers aan de pitch wijzen aan het einde van de avond zelf de winnaars aan.[10]

Een laatste voorbeeld is Geld voor je kunst! van de Haagse organisatie CultuurSchakel.

> Met Geld voor je kunst! krijg je de kans om jouw idee ter bevordering van de Haagse amateurkunst uit te voeren. Op een snelle en eenvoudige manier kun je als stichting, vereniging of op persoonlijke titel bij CultuurSchakel een bedrag van maximaal €1.500,— aanvragen voor jouw project. Na het invullen van een onlineformulier nodigen we je uit om je aanvraag toe te lichten tijdens een Geld voor je kunst!-bijeenkomst. Binnen een week hoor je van ons of de aangevraagde subsidie wordt toegekend.[11]

Figuur 3.4 Geld voor je Kunst! van CultuurSchakel in Den Haag (Bron: cultuurschakel.nl)

[10] Bron: Gemeente Rotterdam, Afdeling Cultuur.
[11] Bron: cultuurschakel.nl (geraadpleegd op 27 december 2017).

Hoofdstuk 4
Thema's, kansen en bedreigingen

Voor de analyse was het van belang om het benoemen van vraagstukken, thema's, kansen, bedreigingen en oplossingsrichtingen in samenspraak met het veld te doen. Wij hebben daarom paneldiscussies gevoerd met een breed samengestelde vertegenwoordiging uit de amateurkunst en interviews afgenomen bij sleutelfiguren uit het veld amateurkunst, grotendeels door de gemeente Utrecht aangewezen. In dit hoofdstuk zijn de uitkomsten van de paneldiscussies per thema verder uitgewerkt en daarop volgt een samenvattend overzicht van kansen en bedreigingen. In bijlage 4 staan de namen en organisaties van de deelnemers aan de paneldiscussies en interviews en staat een uitgebreidere uitwerking van de vraagstukken en thema's.

4.1 Overzicht vraagstukken en thema's uit het veld

Creatieve vermogen
Het gaat goed, we zijn trots en amateurkunst staat midden in de samenleving
De creatieve ontwikkeling is artistiek het belangrijkste bij amateurkunst
De aansluiting met het kunstvakonderwijs kan beter
Amateurkunsteducatie
Er zijn bij groepen, aanbieders en organisaties grote verschillen in organisatiegraad en scope
Het aanbod en de organisatievorm worden flexibeler, zoals overal in Nederland
Er is een spanningsveld tussen kwaliteit, flexibiliteit en betaalbaarheid
Meer aanbod voor jonge kinderen dicht bij huis organiseren
Cultuur in de wijken
De kern is faciliteren en met de wijk programmeren
Duurzame aanwezigheid in de wijk, partnerschappen en lokale inbedding zijn essentieel
Knelpunt is relatief weinig middelen voor personeel
Verbindingen en netwerken
De relatie tussen professionele en amateurkunst én binnen amateurkunst kan beter
De aansluiting met onderwijs gaat goed, met het sociale domein is nog een zoektocht
Ambtelijk zijn er te veel schotten tussen sociaal, onderwijs en cultuur
Zichtbaarheid en bereikbaarheid
Zichtbaarheid is een belangrijk aandachtspunt en vraagt actie van het veld zelf
Er is weinig infrastructuur voor amateurkunst in Utrecht-Zuid
Huisvesting (repetitie- en/of presentatieruimte) in de wijk kan een knelpunt zijn

Figuur 4.2 Overzicht vraagstukken en thema's uit het veld

4.2 Kansen en bedreigingen

Op basis van de voorgaande paragraaf en het inventariserende deel staan hieronder de belangrijkste kansen en bedreigingen genoemd voor het veld amateurkunst in Utrecht.

Kansen	Bedreigingen
• De stad groeit snel en dus het creatieve vermogen van Utrecht groeit; naar verwachtingen komen er meer beoefenaars	• Het is de vraag of de gemeente de groei van het creatieve vermogen in Utrecht adequaat en voldoende kan faciliteren
• Amateurkunst is artistiek waardevol; activiteiten van amateurkunst zijn een voedingsbodem en manifesteren zich in de hele stad	• Aansluiting bij en erkenning door het professionele veld is onvoldoende; huisvestings- en overheadkosten zijn soms een knelpunt
• Beoefenaars en organisaties in het veld willen het creatieve vermogen van Utrecht ontwikkelen	• Amateurkunst is onvoldoende zichtbaar en/of de term is onaantrekkelijk
• De groep jonge beoefenaars van 6 t/m 11 jaar stijgt, vooral een kans voor de 'jonge' wijken zoals Leidsche Rijn om aanbod te ontwikkelen; het aantal ouderen stijgt in Utrecht en dat biedt kansen om aanbod en faciliteiten voor die groep te ontwikkelen	• Het aanbod voor amateurkunsteducatie is niet altijd bereikbaar of zichtbaar voor beoefenaars, vanwege locatie, faciliteiten of inkomen; de infrastructuur is soms ontoereikend, vooral In Utrecht-Zuid is er relatief weinig voor amateurkunst
• De cultuurhuizen bewijzen dat het mogelijk is om samen kunst en cultuur te maken in de wijken; groepen laten zien dat er kansen zijn om te presenteren op bestaande podia, festivals en evenementen	• Vraaggericht werken is arbeidsintensief werk en de middelen voor de cultuurhuisfunctie zijn beperkt
• Verbindingen tussen disciplines, sectoren en domeinen zijn van maatschappelijke én artistieke waarde	• Ambtelijke schotten tussen domeinen en beperkte financieringsmogelijkheden, onder meer voor kruisbestuivingen
• De gemeente Utrecht investeert met bijna 3 miljoen fors in het veld amateurkunst en cultuur in de wijken	• Een behoorlijk deel van de middelen vloeit terug naar de gemeente, namelijk de huur die organisaties en groepen betalen

Figuur 4.2 Overzicht van kansen en bedreigingen

Hoofdstuk 5
De waarde van amateurkunst

5.1 Overwegingen vooraf

In deze Analyse Amateurkunst gaan wij in op de maatschappelijke, artistieke en economische waarde van amateurkunst. In deze analyse was het nog niet mogelijk om daarbij concrete indicatoren te benoemen, omdat die in belangrijke mate afhankelijk zijn van beoogde effecten en beleidsdoelstellingen. Deze zijn nog niet geformuleerd. De waarde-bepaling is daarom vooral verkennend van aard. De Verkennende Waardekaart die we presenteren biedt al wel een handvat voor monitoring en denkrichtingen voor nieuw beleid.

De cultuurwetenschapper en onderzoeker Claartje Bunnik benoemt in haar publicatie *Naar waarde gewogen* (2016) verschillende dimensies van kwaliteit: profiel, productie/output, publieksbereik, positie en erkenning. Bij onze verkennende waardebepaling voor het veld amateurkunst in Utrecht is de dimensie 'positie' leidend geweest. De overige dimensies zijn immers meer bedoeld om kwaliteit te beoordelen en een toetsingskader te ontwikkelen, niet primair om waarde te bepalen. Het profiel bepaalt bijvoorbeeld de organisatie zelf, voor de beoordeling van productie/output zijn artistiek-inhoudelijke experts nodig, voor de dimensie publiek zijn publieksonderzoeken essentieel en voor erkenning bronnen als recensies en prijzentoekenningen.

Positie De mate waarin de *instelling* als *waardevol* wordt gezien in het eigen domein en in de samenleving.	**5** Plaats in eigen (artistiek-inhoudelijke) domein (ook internationaal) • Bijdrage instelling aan de culturele keten (te beoordelen door experts, onderzoek, evaluatie) • Culturele partners en netwerken, fysiek en digitaal	**6** Plaats in het maatschappelijke domein • Duurzame relaties en netwerken met partners, stakeholders en maatschap-pelijke partijen, bedrijfsleven (kwantitatief/kwalitatief) • Zichtbaarheid (fysiek, online, berichtgeving in media) • Opdrachten

Figuur 5.1 De dimensie 'positie' volgens Claartje Bunnik (Bron: Naar waarde gewogen)

Volgens landelijke onderzoeken zorgt amateurkunst voor creatieve en maatschappelijke ontwikkeling van de beoefenaars en draagt amateurkunst sterk bij aan het culturele klimaat. Dit is voor ons het uitgangspunt geweest voor het bepalen van de artistieke waarde.

Daarnaast hebben culturele activiteiten in de vrije tijd impact op de samenleving en zijn ze bijvoorbeeld van invloed op gemeenschapszin en sociale cohesie. Dit is leidend voor de maatschappelijke waarde in deze analyse. Aangezien er in de samenleving zo veel amateurkunstenaars actief zijn, is de positie van de groepen amateurkunstenaars en de organisaties van grote waarde in de culturele sector zelf. Het veld amateurkunst is ook nauw verweven met andere domeinen, vooral sociaal en onderwijs. Daarom zullen wij ook de maatschappelijke verbinding benadrukken.

Voor de economische waardering hebben wij – bij gebrek aan onderzoeksgegevens en kwantitatieve data van het niet-gesubsidieerde veld – de waarde niet in harde gegevens kunnen uitdrukken, maar wel een aantal aspecten benoemd die van belang zijn voor de Utrechtse economie. Deze inzichten zijn opgehaald uit het veld zelf en komen uit landelijk onderzoek.

Figuur 5.2 Verkennende Waardenkaart Amateurkunst Utrecht

5.2 Artistieke waarde: bijdrage aan het culturele klimaat

Creatieve vermogen en ontwikkeling
Het gegeven dat mensen hun creatieve talenten ontwikkelen is al een artistieke waarde op zich. Utrecht kent een rijk veld van amateurkunst: naar schatting zijn er ruim 179.000 beoefenaars van 12 jaar en ouder en talrijke groepen en initiatieven van beoefenaars. Deze beoefenaars hebben of creëren de mogelijkheid voor zichzelf om creatief bezig te zijn in de vrije tijd. Met dit grote aantal beoefenaars ontstaat een artistieke waarde van eminent belang.

Bij amateurkunst gaat het om talentontwikkeling in de brede zin: een culturele loopbaan binnen de amateurkunst én doorstroom naar het professionele veld. Een behoorlijke groep amateurkunstenaars kan en wil hun leven lang leren. Uit gesprekken en de paneldiscussies bleek ook dat er vele beoefenaars zijn die artistieke ambities hebben en hun kunstenaarschap verder willen ontwikkelen. Uit landelijk onderzoek is ook af te leiden dat er een aanzienlijke groep is die zich voortdurend artistiek wil ontwikkelen en blijft bijscholen, zonder dat het per se leidt tot een ambitie om ook beroepsmatig actief te worden.

Daarnaast hebben sommige amateurkunstenaars al op jonge leeftijd de ambitie om van hun passie hun beroep te maken, in het cultuuronderwijs of als maker/uitvoerende. Utrecht kent verschillende trajecten die leiden naar een bestaan als professional: van een beginners-cursus via eventueel vooropleiding en coachingtrajecten naar kunstvakonderwijs. De stad is bij uitstek de plek om alle stappen van zo een culturele loopbaan te doorlopen. Het resultaat hiervan is dat artistieke klimaat in Utrecht doorlopend van onderop en vanuit de amateurkunst wordt gevoed.

Voedingsbodem
Waar het professionele veld nog vaak in disciplines en hokjes georganiseerd is, is de amateurkunst op onderdelen flexibel en fluïde. Amateurkunst kan met cross-overs tussen disciplines, inhakend op sociale en maatschappelijk thema's en op het snijvlak van amateur en professioneel, tot vernieuwende vormen en thema's komen. Zodanig zelfs dat dit als inspiratie kan dienen voor de professionele kunsten. Een voorbeeld is de voorstelling Zingende Beelden uit 2017:

> In 2009 plaatste meerjarig kunstprogramma Beyond Utrecht zeven beelden in het Máximapark. Met Zingende Beelden brengt Cultuur19 ze op een bijzondere manier onder de aandacht door een dansvoorstelling in de natuur en een (geocache)route langs de beelden voor volwassenen én kinderen. Zingende Beelden is een samenwerking tussen lokale amateurkunstenaars en professionals die de choreograaf Minke Elisa Brands en Cultuur19 tot stand brachten en werd in 2017 voortgezet en aangevuld met de Utrechtse Dans Academie en het Harmonie Orkest Vleuten.

Amateurkunst voedt het professionele veld en vice versa, vanuit creatieve ontwikkeling, artistieke vernieuwing en talentontwikkeling. Daardoor is amateurkunst een voedingsbodem voor het culturele bestel van Utrecht als geheel. De wisselwerking tussen de velden van amateurkunst en professionals wordt door de cultuursector in zijn geheel beschouwd als artistiek waardevol.

Culturele verbinding en netwerken
Het culturele bestel en het artistieke klimaat in een stad zijn erbij gebaat als de verschillende schakels van de creatieve keten op niveau zijn en goed met elkaar verbonden. Dat geldt voor de afzonderlijke kunstdisciplines, maar ook voor het veld van de amateurkunst. Amateurkunst draagt in belangrijke mate bij aan de schakels van de creatieve keten: leren – produceren – presenteren – interesseren en door die creatieve keten aan de algemene belangstelling voor kunst en cultuur in Utrecht.

Landelijke ontwikkelingen geven aan dat de rol van de amateurkunstenaars groter wordt in het culturele veld. Amateurkunst is niet gebonden aan disciplines of genres en kan flexibel zijn. Het culturele veld en beleidsmakers beschouwen het grensoverstijgende van de amateurkunst als een belangrijke kracht van het veld en een inspiratiebron voor andere sectoren of domeinen.

5.3 Maatschappelijke waarde: impact op de samenleving

Duurzame relaties en verbindingen
Amateurkunst is niet alleen onderdeel van de cultuursector, maar heeft ook raakvlakken met andere domeinen, vooral met onderwijs voor het leren maken en met het sociaal domein voor het creëren in wijken, buurten en gebieden. De activiteiten vanuit het veld amateurkunst laten voortdurend kruisbestuivingen met andere sectoren zien die in de samenleving een rol spelen.

Amateurkunst staat midden in de samenleving. Vaak wordt voor amateurproducties en -manifestaties inspiratie geput uit actuele thema's die spelen in de samenleving. Dat kunnen grote thema's zijn, maar ook thema's die in een buurt, wijk of een specifieke doelgroep leven. Cultuurhuizen werken in Utrecht vraaggericht en halen de wensen, vragen en behoeften op bij de inwoners van de wijken. Ze produceren cultuur met, door en voor de buurt. Ook groepen beoefenaars gaan steeds vaker op deze manier te werk.

Zichtbaarheid en bereikbaarheid
De activiteiten vanuit het veld amateurkunst zijn ontmoetingen in de kunst. Ze kunnen openbaar toegankelijk zijn, maar vinden nog veel vaker in besloten kring plaats. Deze ontmoetingen zijn veelvuldig en divers; ze vormen een continue stroom van ontmoeting en creatieve uitwisseling in de samenleving.

Amateurkunst kan met activiteiten en educatie een grote groep kinderen, jongeren of juist ouderen bereiken. In Utrecht zijn er ook subsidiemogelijkheden voor de jeugd die lessen of cursussen cultuur wil volgen en krijgen studenten aanzienlijke korting bij de aanbieder Parnassos. Laatstgenoemde organisatie noemt als voorbeeld dat cursussen en activiteiten van het centrum ook de eenzaamheid bij internationale studenten kan verminderen. Amateurkunst is er ook voor mensen die vanwege een beperking in een maatschappelijk isolement (dreigen te) verkeren, zodat zij met kunst- en cultuurprojecten weer kunnen aanhaken.

Zingeving en cohesie
De groep amateurkunstenaars in Utrecht is groot. Door amateurkunst kunnen zij zichzelf laten zien en horen in hun eigen omgeving. Dat draagt bij aan trots en positieve identiteitsbeleving. Door amateurkunst geven beoefenaars betekenis aan een veranderende omgeving. Voor de een betekent dit meer sociale cohesie, voor de ander zelfontplooiing of het doorlopen van een culturele loopbaan. Amateurkunst levert de beoefenaars ook vaardigheden op die zij kunnen gebruiken in hun dagelijkse leven, zoals presentatietechnieken en op een andere manier samenwerken.

Beoefenaars komen samen in groepen en verenigingsverband en daarmee heeft amateurkunst ook een sociaal aspect: samen werken aan een kunstproject, lid zijn van een vereniging, in een bandje spelen, wekelijks naar een kunstcursus gaan of een boek bespreken in een leeskring. Deze activiteiten bevorderen de sociale contacten en gemeenschapszin.

Figuur 5.3 De muziektheatervoorstelling Icarus (Bron: Het Wilde Westen)

5.4 Economische waarde: de belangrijkste aspecten voor de economie van Utrecht

Ondernemerschap
Vele (groepen) beoefenaars in Utrecht zijn ondernemend: de gezelschappen weten met hun vrijwilligers van oudsher vele producties te realiseren. Ook de stagiaires, vrijwilligers en werkervaringsplaatsen vanuit de sectoren welzijn en zorg leveren een grote bijdrage aan cultuur in de wijken. Bovendien is dit voor hen vaak een opstap naar regulier werk. Daarnaast hebben de diverse activiteiten van amateurkunst, zoals festivals, concerten, presentaties en bijvoorbeeld optredens op het Uitfeest, een economische spin-off voor de stad.

Volgens de Monitor Amateurkunst van het LKCA besteden beoefenaars gemiddeld € 65,— per maand aan hun activiteiten. Amateurkunsteducatie gebeurt grotendeels zonder subsidie, met het UCK en Parnassos als uitzonderingen; het zijn de beoefenaars die hun lessen en cursussen bekostigen. De beoefenaars in groepen brengen het geld voor hun activiteiten grotendeels zelf op, blijkt onder meer uit de cijfers van de gemeente Utrecht (2018). De gesubsidieerde gezelschappen in de basisregeling amateurkunst dragen gemiddeld zelf ruim 85% bij aan hun begroting via fondsen, sponsoring en contributies; slechts ruim 14% is gemeentelijke subsidie. De eigen bijdrage van verenigingen en groepen in de basisregeling is ruim € 2 miljoen.

Amateurkunst is vooral het speelveld van de vrije markt. In Utrecht zijn talrijke informele groepen en initiatieven zonder overheidssteun. Ook in de amateurkunsteducatie zijn er vele private aanbieders in de stad, net zoals er private podia en presentatieruimtes zijn die ook gebruikt worden voor amateurkunst. Nader onderzoek is nodig om dit te kunnen kwantificeren.

Beroepsperspectief en werkgelegenheid
In amateurkunstactiviteiten zijn vele professionals werkzaam. Bijvoorbeeld als artistiek leider van een gezelschap, maker van amateurproducties en docent van lessen en cursussen. Steeds meer gaan kunstvakopleidingen het veld amateurkunst als beroepsperspectief zien voor hun studenten. Het aantal opleidingen aan de kunstvakopleidingen voor docenten is in Nederland ruim voldoende, maar de opleidingsmogelijkheden voor artistieke leiding van gezelschappen zijn vaak beperkt.

Amateurkunst zorgt voor werkgelegenheid, zowel de professionele organisaties en de cultuurhuizen en kunstencentra als de groepen en gezelschappen die vaak een professional inhuren voor begeleiding van hun activiteiten. Het veld amateurkunst wordt door vakopleidingen steeds meer als beroepsperspectief erkend.

Groei samenleving
Volgens *De economische bijdrage van amateurkunst en kunsteducatie* van Kunstfactor en Kunstconnectie (2009) geven amateurkunstenaars samen € 1,35 miljard uit aan hun hobby. Dat zijn individuele uitgaven voor onder meer instrumenten, materialen en cursussen. Volgens het rapport is het economisch belang groter dan de individuele uitgaven, want in totaal gaat er dankzij kunst in de vrije tijd € 2,75 miljard om in de economie. Utrecht is een snel groeiende stad en daardoor zal ook de absolute economische waarde van amateurkunst groter worden.

Hoofdstuk 6
Ontwikkelperspectief

6.1 Inleiding

Dit hoofdstuk biedt een ontwikkelperspectief voor het veld amateurkunst in Utrecht. Het perspectief is gebaseerd op onze analyses, observaties, literatuur- en documentstudie, interviews en paneldiscussies met het veld amateurkunst in Utrecht. Ook biedt het ontwikkelperspectief denkrichtingen voor de gemeente om het veld amateurkunst verder te ondersteunen en daarmee te laten groeien. Met de denkrichtingen hebben wij niet de pretentie om al een doordacht beleidskader aan te reiken; dat is immers niet de bedoeling geweest van de verschillende sectoranalyses die de gemeente Utrecht heeft laten maken. Het ontwikkelperspectief is vooral bedoeld als stimulans voor het veld zelf en als input voor toekomstige beleidsontwikkeling.

6.2 Ontwikkelpunten voor het veld amateurkunst

Vanuit de Verkennende Waardenkaart Amateurkunst geven wij het ontwikkelperspectief aan voor het veld zelf. De groen gekleurde onderdelen geven aan wat al sterk ontwikkeld is in Utrecht, de oranje elementen behoeven aandacht en het rode element is een belangrijk ontwikkelpunt.

Figuur 6.1 Ontwikkelperspectief voor het veld amateurkunst in Utrecht

Om de zichtbaarheid en bereikbaarheid van amateurkunst te vergroten, kunnen beoefenaars en organisaties verschillende acties ondernemen, bijvoorbeeld:

- gezamenlijk zo veel mogelijk optrekken in de culturele sector;
- actief meedoen aan allerlei evenementen en festivals, zoals het Uitfeest, Culturele Zondagen, Koningsdag en Tour de France;
- meer mogelijkheden creëren om initiatieven van amateurkunst te presenteren in de stad;
- zorgen voor meer hoogtepunten in de vorm van manifestaties en festivals, bijvoorbeeld door initiatieven te bundelen of bestaande manifestaties/festivals verder uit te bouwen.

Een opmerking daarbij is dat het niet zozeer om het promoten van amateurkunst, maar meer om het zichtbaar maken van de activiteiten, de kracht van de disciplines en de meerjarige programma's.

Het veld amateurkunst in Utrecht is een belangrijke voedingsbodem voor het culturele klimaat en heeft de potentie om vraag- en wijkgericht te werken. Om dit optimaal te laten verlopen is het nodig dat culturele partners elkaar vinden en een duurzaam netwerk opbouwen. Op dit moment is er soms onvoldoende overzicht van wie wat doet en hoe initiatieven en organisaties elkaar kunnen versterken. Het Rotterdamse platform WijkUitBuro is een voorbeeld van hoe organisaties in de culturele sector samen optrekken.

> Het WijkUitBuro in Rotterdam is een platform om zichtbaarheid en lokaal en stedelijk bereik van cultuur in de wijken te vergroten. Het platform WijkUitBuro, bestaande uit een website en een app, is ontwikkeld als antwoord op de vraag om het gehele culturele aanbod in Rotterdam bereikbaar te maken voor een groot publiek. Niet alleen het aanbod van de grote culturele instellingen, maar ook juíst de mooie initiatieven van bewoners en kleinere organisaties, die Rotterdam zo bijzonder maken. De content op het platform brengen organisaties en initiatiefnemers veelal zelf aan.

Een voorbeeld uit Utrecht komt van ZIMIHC en uit de blaasmuziek. 'Utrecht Blaast' is een programma van ZIMIHC om de blaasmuziek in Utrecht te ondersteunen en te promoten. Dat wordt gerealiseerd door internationale blaasmuziekevenementen in Utrecht te verbinden aan lokale blaasmuziekverenigingen, netwerkbijeenkomsten, gezamenlijke publiciteit en het opzetten van nieuwe samenwerkingsprojecten. Inmiddels is 'Utrecht Blaast' een groot netwerk geworden van diverse verenigingen en organisaties die elkaar nu goed weten te vinden.

Vanuit de kunstvakopleidingen komt er steeds meer aandacht voor het beroepsperspectief in het veld amateurkunst en daardoor raken jonge professionals sneller geïnteresseerd om te gaan werken als artistiek leider of bijvoorbeeld docent. De voorbereiding op een beroepspraktijk kan nog beter verankerd worden in de diverse kunstvakopleidingen. Meer zichtbaarheid van amateurkunst in Utrecht zal ook bijdragen aan een grotere aantrekkelijkheid van het veld amateurkunst als werk- of opdrachtgever.

Ook de relaties en verbindingen van amateurkunst met organisaties die zich bezighouden met het professionele veld, het sociaal domein en het onderwijs kunnen beter en sterker worden in de stad Utrecht. Hierin zit ook een opgave voor het veld amateurkunst: de artistieke en maatschappelijke waarde van amateurkunst zelf tonen in het culturele veld.

Twee Utrechtse voorbeelden:

> Age Friendly Cultural Cities is een voorbeeld van een project waar verschillende domeinen samenkomen: cultuur, sociaal en volksgezondheid werken nauw samen om de stad cultureel aantrekkelijk te maken en te houden voor ouderen.
> De MuziekRoute is een samenwerking tussen het UCK, Brede School Overvecht, TivoliVredenburg en het Rosa Ensemble. De MuziekRoute is bedoeld om kinderen op een creatieve manier in aanraking te laten komen met muziek en ze behalve muziekles ook te leren samenspelen buiten schooltijd. Binnen de MuziekRoute staat het creatief leren centraal, waarbij de kinderen hun eigen muzikale materiaal ontwikkelen en uitvoeren.[12]

De stad groeit en daarmee ook de cultuurbeoefening in de vrije tijd. Utrecht zal naar verwachting hard groeien de komende jaren. Dit biedt kansen voor bijvoorbeeld groepen beoefenaars, aanbieders van amateurkunsteducatie en diverse accommodaties die over het algemeen heel ondernemend zijn. Knelpunten daarbij: de beschikbare ruimte in de stad en bij gelijkblijvend subsidiebudget de druk op de gemeentelijke middelen.

Figuur 6.2 Amateurkunst in Utrecht (Bron: Beeldbank Gemeente Utrecht)

Figuur 6.3 Optreden van het Utrechtse Dekoor Close Harmony (Bron: ZIMIHC, fotograaf Anna van Kooij)

[12] Bron: uck.nl (geraadpleegd op 20 december 2017).

6.3 Denkrichtingen voor de gemeente Utrecht

A. Cultuur in de wijken versterken
Amateurkunst zit in de haarvaten van de Utrechtse samenleving. Het niveau van de wijken biedt een passend schaalniveau om amateurkunst verder te laten groeien en verbindingen te leggen met andere domeinen en met wijkontwikkeling als zodanig. De gemeente Utrecht heeft al een stevige lijn neergezet met cultuur in de wijken. Het is wenselijk om de positieve praktijken van de cultuurhuizen verder te ontwikkelen, die een belangrijke rol spelen als aanjager en motor voor amateurkunst.

Denkrichtingen zijn:
- Elke wijk een cultuurhuis(functie), mogelijk in de vorm van een nieuwe voorziening, mogelijk in de vorm van uitbreiding van het werkgebied van bestaande cultuurhuizen.
- Netwerkontwikkeling bevorderen in de wijken.
- Zorgen dat cultuurhuizen over voldoende middelen beschikken om de gewenste kwaliteit te leveren, activiteiten te verbreden en verdiepen met een gekwalificeerde personele bezetting.

Versterk de functie van cultuur in de wijken; elke wijk in Utrecht is gebaat bij een (vorm van) cultuurhuisfunctie. Onderzoek hoe Utrecht-Zuid beter bediend kan worden voor cultuur in de wijken. Kijk daarbij ook naar het voorbeeld van de cultuurankers in Den Haag.

B. Integraal beleid
De gemeente Utrecht doet er goed aan om meer integraal beleid te ontwikkelen over de grenzen van de beleidsdomeinen cultuur, onderwijs en sociaal. Als de gemeente dit actief stimuleert en aanjaagt, zullen ook de verbindingen, netwerken en relaties beter worden in het veld zelf, in de culturele sector als geheel en tussen domeinen. Nieuwe programma's en pilots van de gemeente Utrecht kunnen bijvoorbeeld duurzame verbindingen in het veld amateurkunst stimuleren, de aansluiting met het professionele veld bevorderen én kruisbestuivingen in het creatieve domein ondersteunen. Ook is het denkbaar om voor de wisselwerking tussen sociaal, cultuur en onderwijs vanuit de gemeente verbindingsofficieren aan te stellen.

Steek energie in het opzetten van specifieke programma's die verbindingen bevorderen; binnen het amateurveld zelf, met de professionele instellingen en met partners uit aanpalende domeinen, waaronder het sociaal domein en het onderwijs. Faciliteer deze ontwikkeling door ook zelf de grenzen van afzonderlijke beleidsvelden te overstijgen en te komen tot integraal beleid.

C. Betere verbinding tussen gemeente en het veld
In het verlengde van de wens tot meer verbinding en integraal, sector- en domein-overstijgend beleid, constateren wij ook een behoefte aan betere verbinding tussen de gemeente als beleidsbepaler en faciliterende partij enerzijds en het initiërende en uitvoerende veld anderzijds. Deze behoefte zien wij overigens ook in andere sectoranalyses terugkomen. Hoe een betere verbinding tussen gemeente en (culturele) veld vorm kan krijgen is onderwerp van nadere studie, maar het zal om een duurzame en concrete verbinding moeten gaan. Ook is het onderscheid tussen amateur en professional niet zo relevant.

Een voorbeeld is het Cultuurfonds Leiden:

> Cultuurfonds Leiden is een regionaal investeringsfonds, opgericht om de cultuursector in Leiden structureel te versterken. Cultuurfonds Leiden zet in op aanjagen, verbinden, ondersteunen en streeft naar financiële matching voor de sector. Behalve dat het fonds ondersteuning biedt aan allerlei culturele projecten in de stad, streeft Cultuurfonds Leiden er de komende jaren ook naar om het culturele aanbod in de stad en het makers-klimaat te verstevigen. In 2010 is het fonds gestart als een publiek-privaat initiatief van Fonds 1818, de Kamer van Koophandel en Gemeente Leiden.

Ontwikkel een duurzame en concrete verbinding tussen gemeente en het (culturele) veld.

D. Monitoring als beleidsinstrument

Binnen de amateurkunst in Utrecht is het gewenst om de ontwikkeling beter te monitoren en met kwantitatieve gegevens een scherp beeld te krijgen van het veld om de beleidsvisie en -doelen te bepalen. Wij geven in overweging om een Monitor Amateurkunst Utrecht te maken, naar analogie van de LKCA-monitor. Door een vergelijkbare vragenlijst te gebruiken, is het mogelijk om effecten van beleid meten én deze af te zetten tegen landelijke ontwikkelingen. Deze data kunnen relevant zijn voor nieuw cultuurbeleid, in combinatie met de ontwikkelaspecten uit de Verkennende Waardenkaart Amateurkunst. Hieronder een indruk van welke indicatoren van toepassing kunnen zijn.

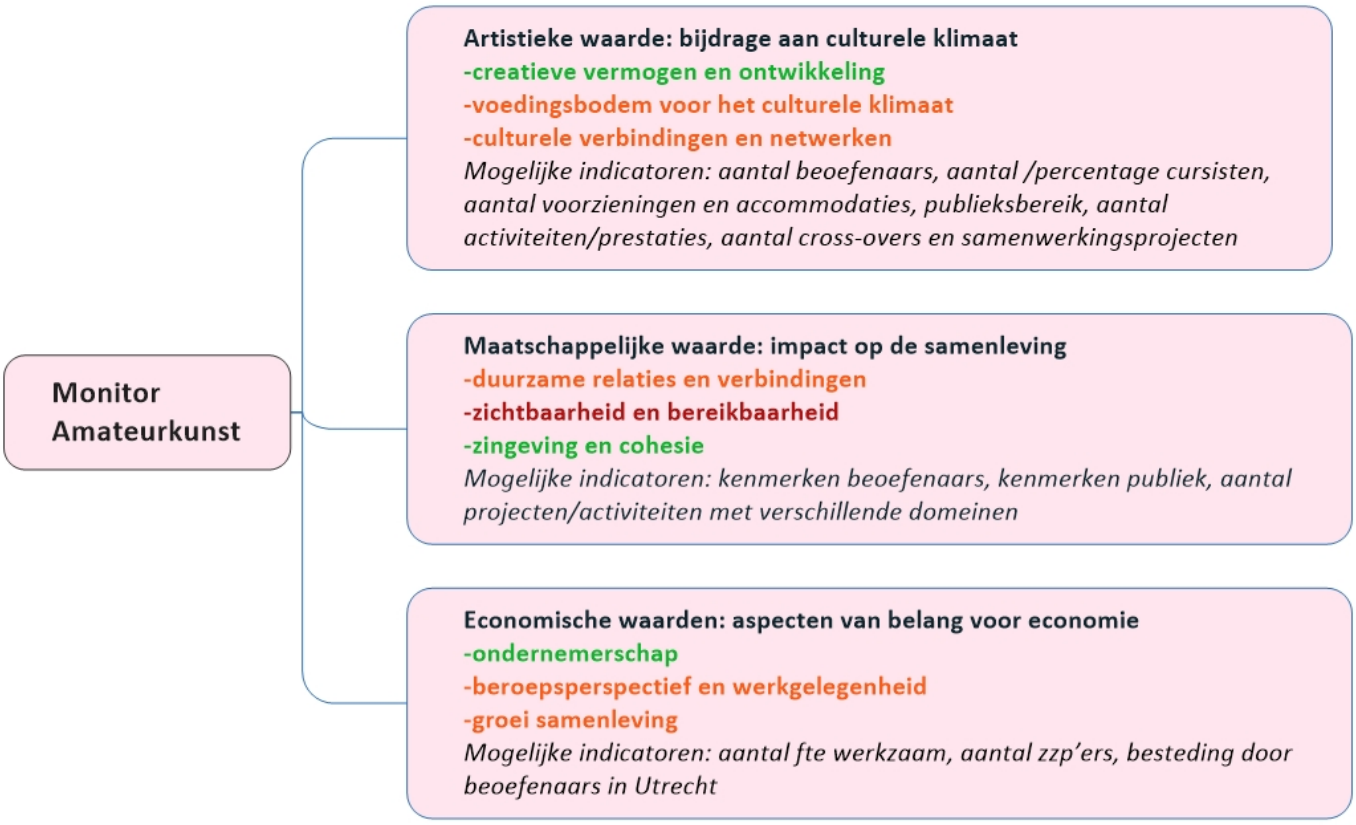

Figuur 6.4 Indruk van meetbare indicatoren voor monitoring van amateurkunst

In aanvulling op de Monitor Amateurkunst Utrecht geven wij in overweging om een casestudy te maken van Utrecht-Zuid, waarbij in beeld komt welke programma's en infrastructuur wenselijk zijn om de amateurkunst daar in de meest brede zin te laten groeien en ontwikkelen.

Investeer in het beleidsinstrument monitoring en zorg voor de Monitor Amateurkunst Utrecht. Maak deze zo meetbaar mogelijk en doe eventueel een casestudy van amateurkunst in Utrecht-Zuid voor versterking van het veld als geheel.

E. Herinrichting subsidiestructuur

Een oplossingsrichting van een wat grotere orde is een andere inrichting van de subsidiestructuur voor kunst en cultuur in Utrecht. Een oplossingsrichting is om een heldere drieslag te maken in de subsidie-instrumenten:

- voor de functies in de basisinfrastructuur (meerjarig);
- een basisregeling voor professionele gezelschappen/organisaties en amateurgroepen (jaarlijks of tweejaarlijks);
- voor innovatie en bijzondere eenmalige projecten en cross-overs (initiatieven en projecten die domeinen of sectoren overstijgen) (incidentele subsidies).

Een denkrichting voor de jaarlijkse en incidentele subsidies is het oprichten van een cultureel fonds dat artistieke en maatschappelijke vernieuwing en kwaliteit financiert en stimuleert, bijzondere initiatieven in de hele culturele sector bevordert én kruisbestuivingen in het creatieve domein en innovatie ondersteunt. Daarbij is het belangrijk om ook prestatie-afspraken te formuleren, gebaseerd op integrale gemeentelijke beleidskaders. Een dergelijk fonds kan ook het netwerk versterken in de culturele sector en een aanjaagfunctie vervullen. Een lichtend voorbeeld is het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK), dat vele subsidie-regelingen kent voor verschillende doelgroepen, verbindingen en netwerken in de stad stimuleert, toegankelijkheid en bereikbaarheid hoog in het vaandel heeft staan, prijzen toekent en partner is van het crowdfundingsplatform Voordekunst en een initiatief als Fonds voor Oost.

Onderzoek een andere inrichting van het beleidsinstrumentarium, met bijvoorbeeld een cultuurfonds dat bijzondere, culturele projecten en initiatieven in het creatieve domein (cultuur, onderwijs en sociaal) ondersteunt, innovatie en versterking van netwerken stimuleert, zichtbaarheid vergroot en initiatieven aanjaagt. Een mooi voorbeeld is het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

Bijlage 1

Overzicht wijken van Utrecht

- Wijk Binnenstad:
  Oude Binnenstad, Vaartsebuurt, Hooch Boulandt, Hoog Catharijne, het station Utrecht Centraal en de Jaarbeurs.

- Wijk Leidsche Rijn:
  Leidsche Rijn Centrum, Leeuwesteyn, Grauwaart, Parkwijk, Het Zand, Hoge Weide, Terwijde, Langerak, Rijnvliet, bedrijventerrein De Wetering, kantorenpark Papendorp en Papendorp Groenewoud.

- Wijk Noordoost:
  Vogelenbuurt, Tuinwijk, Lauwerecht, Staatsliedenbuurt, Wittevrouwen, Zeeheldenbuurt, Huizingabuurt, Tuindorp, Tuindorp-Oost en Voordorp.

- Wijk Noordwest:
  Zuilen, Ondiep en Pijlsweerd.

- Wijk Oost:
  Buiten Wittevrouwen, Tolsteegsingel, Sterrenwijk, Watervogelbuurt, Lodewijk Napoleonplantsoen, Rubenslaan, Schildersbuurt, Abstede, Oudwijk, Wilhelminapark, De Uithof, Rijnsweerd-Zuid, Rijnsweerd-Noord, Galgenwaard en Maarschalkerweerd.

- Wijk Overvecht:
  Zamenhofdreef, Taagdreef, Donaudreef, Neckardreef, Zambesidreef, Tigrisdreef, Vechtzoom-Zuid, Vechtzoom-Noord, Bedrijvengebied Overvecht en Poldergebied Overvecht.

- Wijk Vleuten-De Meern:
  Vleuten, De Meern, Haarzuilens, Rijnenburg, Oudenrijn, Vleuterweide en Veldhuizen.

- Wijk West:
  Lombok/Leidseweg, Nieuw Engeland/Schepenbuurt, Oog in Al/Welgelegen, Bedrijventerrein Lage Weide en Bedrijventerrein Cartesiusweg.

- Wijk Zuid:
  Lunetten, Hoograven, Tolsteeg, Bokkenbuurt en Rotsoord.

- Wijk Zuidwest:
  Kanaleneiland, Transwijk, Rivierenwijk, Dichterswijk, bedrijvengebied Kanaleneiland en de Merwedekanaalzone.

Bijlage 2
Overzicht landelijke trends en ontwikkelingen

Trends en ontwikkelingen benoemd door het LKCA
In de *Basis voor Cultuurparticipatie: een agenda voor actieve cultuurparticipatie in de toekomst* (juni 2017) van het LKCA en Futureconsult heeft het veld onder leiding van onderzoekers gekeken wat beoefenaars van nu en in de toekomst nodig hebben en hoe het werkveld daarop kan inspelen om amateurkunst toegankelijk te houden.

Professionals noemden als belangrijkste maatschappelijke trends en ontwikkelingen:
1) Cultuur staat onder financiële druk.
2) De fysieke culturele voorzieningen staan onder druk.
3) Er komen barsten in bestaande instituten en er ontstaan meer initiatieven van onderop.
4) Er is een groeiende afstand tussen groepen in de samenleving; de rol van technologie in ons dagelijks leven wordt groter.

De onderzoekers hebben met de uitkomsten het rapport de *Toekomst voor Cultuurparticipatie: een gezamenlijke verkenning* (juni 2017) opgesteld en komen tot de volgende trends voor amateurkunst:
- De invloed van digitalisering biedt kansen voor nieuwe vormen van kunst.
- Er ontstaan nieuwe samenwerkingsverbanden en financieringsmodellen doordat de rol van traditionele instituten afbrokkelt of verdwijnt.
- Cultuurparticipatie is niet langer meer gericht op het verheffen van de burger, maar verschuift naar de waarde van creatieve vaardigheden en samenwerkingsvaardigheden; het is de motor achter de creatieve economie.
- De regio komt centraal te staan in cultuurbeleid.

Volgens de deelnemers van een werksessie voor de genoemde verkenning ligt de kracht van amateurkunst bij de verbinding tussen beoefenaars op allerlei niveaus, bij de innerlijke drijfveer van individuele beoefenaars, bij het gevoel deel uit te maken van een grotere groep (inclusiviteit) en bij de opvatting dat amateurkunst vraagt om oefening en vakmanschap. Het rapport meldt dat het veld nog kan groeien door meer te verbinden, te experimenteren en het vakmanschap te ontwikkelen.

Volgens *De sociale staat van Nederland* (2017) van het SCP doet iets meer dan een kwart van de Nederlanders aan vrijwilligerswerk. Een deel daarvan vindt plaats in het veld amateurkunst. Volgens het rapport is het denkbaar dat de culturele sector handen tekort komt (pagina 22), veelal door bezuinigingen op subsidies, waardoor er nog meer vrijwilligers nodig zijn.

Versterking van stedelijke regio's
De Raad voor Cultuur pleit in november 2017 voor versterking van de stedelijke regio's met de verkenning *Cultuur voor stad, land en regio: de rol van stedelijke regio's in het cultuurbestel*. In de verkenning spreekt de Raad van een ecosysteem, waarin gesubsidieerde kunst en cultuur, commerciële en amateurkunst samengaan. De Raad voor Cultuur onderschrijft het belang van amateurkunst en stelt dat actieve cultuurparticipatie betekenis geeft in het leven, een sociale omgeving biedt en helpt om creatieve competenties te ontwikkelen. De Raad pleit ervoor om te zorgen dat iedere Nederlander zich cultureel kan ontplooien, om cultuur te leren en te maken.

In het rapport stelt de Raad dat de basisvoorzieningen en de kennismaking met cultuur, als 'humuslaag van de stedelijke regio', dicht bij de bewoners georganiseerd wordt. Daar ontstaan ook verbindingen met andere maatschappelijke en economische domeinen. De financiering gebeurt vooral vanuit gemeentelijke middelen en programma's van het Fonds Cultuurparticipatie.

Het advies aan gemeenten en provincies van de Raad voor Cultuur is om samen met het culturele veld 'de kenmerken, omvang en reikwijdte van culturele ecosystemen binnen en tussen gemeente- en provinciegrenzen' te onderzoeken en in samenwerking te komen tot een beter afgestemd cultuuraanbod. Volgens het rapport is het culturele kapitaal een belangrijke factor voor een welvarende, aantrekkelijke stad, wat een uitdaging vormt bij het ontwikkelen van goed cultuurbeleid:

> Lokale overheden kunnen rekening houden met de samenstelling en de behoefte van de bevolking. Een kleurrijke, jonge populatie in een stadsomgeving zal een ander cultureel aanbod vragen dan de bevolking van een krimpregio. Lokale partijen kunnen met meer maatwerk en samenwerking een coherent geheel van basisvoorzieningen voor cultuureducatie en -participatie creëren. En lokale overheden kunnen beter inspelen op lokale kenmerken.

Veranderende markt amateurkunsteducatie
Het LKCA deed onderzoek naar de markt voor kunsteducatie[13] en voerde gesprekken met 24 aanbieders uit zes verschillende gemeenten. Daaruit kwamen de volgende trends aan bod:

- Amateurkunsteducatie is een lokale aangelegenheid.
- De overheid besteedt minder middelen dan tien jaar geleden.
- Cursisten willen zich niet meer voor een langere periode binden; aanbieders hebben het dan over 'consumerende' klanten die 'hoppen', 'shoppen', 'fladderen' of 'snuffelen'.
- Kinderen blijven verreweg de belangrijkste klanten, maar sommige docenten zien ook bij volwassenen en ouderen steeds meer vraag ontstaan naar lessen en workshops.
- Digitalisering brengt nieuwe kunstdisciplines, andere vormen van leren en nieuwe manieren van public relations met zich mee.

Daarnaast spreekt het rapport van kunstencentra die zichzelf de afgelopen jaren opnieuw hebben uitgevonden door fusie, reorganisatie, het oprichten van een docentencollectief of het opsplitsen in zzp-praktijken. Dit komt vooral door teruglopende middelen van de overheid in combinatie met de vraag van klanten om flexibel aanbod. Volgens het LKCA kregen traditioneel gesubsidieerde kunstencentra de hardste klappen en zoeken zij met wisselend succes naar nieuwe en meer flexibele manieren om zich te organiseren. Er zijn daardoor zorgen over kwaliteit, werkzekerheid, meer concurrentie, continuïteit en toegankelijkheid. Maar er zijn ook positieve verhalen van een nieuwe generatie zelfstandige kunstdocenten die een zonnige toekomst voor zich ziet.

[13] LKCA (Arno Neele) (2017), *Een nieuwe generatie kunstaanbieders*.

Verder geeft rapport aan over subsidieverlening en mogelijke oneerlijke concurrentie:

> De aanbieders die geen subsidie ontvangen kijken anders tegen de rol van de overheid aan. Sommige hebben de gemeente niet nodig, want 'het is prettig om eigen beslissingen te kunnen nemen'. Anderen zijn uitgesproken negatief. De eigenaar van een particuliere jeugdtheaterschool noemt subsidie 'de grote vijand', omdat het oneerlijke concurrentie creëert. Een van de particuliere aanbieders ziet in subsidiëring van de vraag (in plaats van het aanbod) een oplossing: 'Dan is het gelijk gedaan met de oneerlijke concurrentie.' Een docent ziet vooral in de kinderen waarvan de ouders niet veel geld hebben een belangrijke doelgroep van subsidiëring, want 'de maandelijkse betalingen zijn toch vaak een lastig gesprek met deze ouders'.[14]

Wisselwerking tussen amateur en professional
De Raad voor Cultuur benoemt in de *Cultuurverkenning: ontwikkelingen en trends in het culturele leven in Nederland* (2014) een aantal interessante ontwikkelingen in het veld van amateurkunst: er komt meer cocreatie, amateurkunstenaars spelen een grotere rol in het culturele veld en de grenzen tussen amateur en professional vervagen of zijn zelfs niet aanwezig. De Raad voor Cultuur beschrijft dat als volgt (pag. 26-27):

> De 'publieke' amateurs en vrijwilligers spelen een steeds belangrijker rol in het culturele veld. Kinderen volgen muziek- of danslessen, hun ouders bezoeken de archeologische opgravingen in de buurt of werken mee aan de herontwikkeling van hun woonwijk, hun grootouders schrijven memoires of doen stamboomonderzoek. […] De rollen van maker, professional, expert en publiek vermengen zich. Iedereen kan zijn talent laten zien en zich laten ontdekken op internetplatforms of sociale media. Muzikanten maken hun eigen YouTube-filmpjes, die zich soms via miljoenen downloads over de hele wereld verspreiden. […] Er is geen exclusiviteit, maar een impliciete uitnodiging om voort te bouwen op elkaars creaties.

Domeinoverstijgend
Voor amateurkunst zijn het sociaal domein, onderwijs en de culturele sector van belang en van invloed. In de meeste steden hebben culturele organisaties programma's voor leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs. Ook voor amateurkunsteducatie (buitenschools en voor volwassenen) is een goede relatie van belang. Kinderen en jongeren kunnen via binnenschoolse cultuureducatie geïnteresseerd raken in cultuur en moeten kunnen doorstromen naar het buitenschoolse aanbod. Vaak is het ook één organisatie die zowel binnenschools als buitenschools aanbod heeft en bieden diverse verenigingen lessen aan.

De afgelopen jaren trekken ook steeds meer culturele organisaties voor amateurkunst samen op met instellingen uit het sociaal domein, zeker de groepen en organisaties die actief zijn in wijken en buurten. Er ontstaan gezamenlijke projecten die verschillende domeinen overstijgen, om sociaal-maatschappelijke én artistieke doelen te behalen. Volgens onderzoek is het hard nodig dat dat er vanuit overheden faciliterend beleid en duurzame financiering komt en de samenwerking tussen de professionals in de domeinen kan worden verbeterd.[15]

[14] LKCA (Arno Neele) (2017), *Een nieuwe generatie kunstaanbieders*, pag. 3.
[15] LKCA, Movisie, Hogeschool Windesheim (2017), *Kunst en positieve gezondheid*.

Bijlage 3
Overzicht amateurkunst in grote steden

Beleidsadviezen 2017-2020 van de G4
In de subsidieadviezen voor de kunstenplannen 2017-2020[16] van de vier gemeenten staan de volgende aandachtspunten en ontwikkelingen.

Subsidieadviezen 2017-2020
Amateurkunst algemeen en amateurkunsteducatie
Amsterdam
meer samenhang tussen binnenschools en buitenschools; aandacht voor betaalbaarheid, uitbreiding aanbod en bereikbaarheid aanbod voor lagere en middeninkomens; weinig mogelijkheden voor doorstroom van beeldend kunstenaars
Den Haag
gemeentelijke beleidsuitgangspunt is om het vrijetijdsaanbod niet langer te subsidiëren en aan de markt over te laten; bereikbaarheid van het aanbod voor lagere inkomens en middeninkomens is belangrijk
Rotterdam
er is een groot aanbod; afstemming en evaluatie van het educatieaanbod is belangrijk om het rendement te verhogen van de inzet van middelen voor cultuureducatie en talentontwikkeling; de vraag naar meer betaalbare fysieke werk- en presentatieruimtes neemt toe; de zichtbaarheid van nieuwe initiatieven en de aansluiting van nieuwe makers bij bestaande netwerken is een aandachtspunt
Utrecht
mogelijk overlap tussen particulier en gesubsidieerd aanbod; steeds meer organisaties kiezen voor een benadering die verschillende domeinen overstijgt en zoeken aansluiting bij andere werkvelden; de gemeente moet de mogelijkheid bieden om sector-overstijgend te werken en integraal plannen en aanvragen in de domeinen sociaal, cultuur en onderwijs beoordelen

Cultuur in de wijk
Amsterdam
cultuurhuizen hebben een spilfunctie en zitten in de Amsterdamse Basisinfrastructuur
Den Haag
sterkere samenwerking en afstemming tussen CultuurSchakel en cultuurankers (=cultuurhuizen); de cultuurankers zijn vraaggericht, inzet vrijwilligers en visie op doelgroepen en stedelijke thema's
Rotterdam
aantal gesubsidieerde lokale cultuurcentra neemt af, geen gecoördineerde aanpak per wijk, uitzondering zijn de cultuurscouts
Utrecht
er is een focus op de doelgroep jongeren, geleidelijk komt er meer aandacht voor andere doelgroepen

[16] Gemeente Amsterdam, *Hoofdlijnen Kunst en cultuur 2017-2020*; Amsterdamse Kunstraad, *Advies Hoofdlijnen 2017-2020*; Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur, *Cultuurplanadvies 2017-2020*; Gemeente Den Haag, *Bouwen aan Kunst en Cultuur. Advies Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur 2017-2020*.

Amateurkunst in Amsterdam
Het Amsterdams Fonds voor de Kunst voert namens de gemeente de tweejaarlijkse regeling Amateurkunst uit en de regeling projectsubsidies Amateurkunst. Amsterdam kent nog steeds een actief verenigingsleven; binnen de tweejarige regeling Amateurkunst ondersteunt het AFK 244 gezelschappen. Daarbinnen is de discipline muziek (koren en orkesten) veruit het beste vertegenwoordigd (70%), gevolgd door theater (20%), dans (5%), beeldende kunst (3%) en letteren (2%). Er is sprake van een divers aanbod: van kleine vocaal ensembles tot grote oratoriumkoren, van Portugese dans tot Lindy Hop of een kring van Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse schrijvers. De amateurgezelschappen zijn actief over de hele de stad. Wel wordt het in toenemende mate voor hen lastig om betaalbare repetitieruimte te vinden.

Daarnaast zien vele gezelschappen hun ledenaantallen afnemen, maar er ontstaan ook nieuwe, meer projectmatige initiatieven. Binnen de projectsubsidies is er een iets betere spreiding over de disciplines: muziek (40%), theater (22%), beeldende kunst (15%), dans (7%) en film (5%). Binnen die regeling zijn er ook grotere professionelere organisaties die participatieve/community arts projecten realiseren met buurtbewoners en een enkele keer een individu.

In de gemeente Amsterdam zijn er vier cultuurhuizen die in de Amsterdamse Basisinfrastructuur zitten. Het gaat om de Meervaart (Nieuw-West), Podium Mozaïek (West), het Bijlmer Parktheater (Zuidoost) en de Tolhuistuin (Noord). Deze hebben een belangrijke schakelfunctie. Ze bieden een brede, laagdrempelige programmering gericht op publiek in de omliggende buurten en zijn ook grootstedelijk actief en internationaal georiënteerd op met name de herkomstlanden. Het zijn multifunctionele instellingen, die verbindingen tot stand brengen tussen bewoners en aanbod, tussen buurt en stad, tussen talenten en professionals. Vanuit deze cultuurhuizen wordt het aanbod (dans, theater en muziek) voor buitenschoolse cultuureducatie en verdere talentontwikkeling gegeven dat aansluit bij behoeften en belevingswereld van jongeren in de omliggende buurten. De Amsterdamse Kunstraad pleitte in 2016 ervoor om onderzoek te doen naar de mogelijkheid van de vele bibliotheekvestigingen om als bredere culturele voorziening in de wijken te fungeren.

Voor amateurkunsteducatie is er een uitgebreid netwerk van samenwerkende kunstinstellingen (muziek en theater). De muziekscholen (Muziekschool Amsterdam/ Amsterdam Noord), Muziekcentrum Zuidoost en Aslan Muziekcentrum werken samen in Mosa (Muziek op school in Amsterdam). Ze geven zowel binnenschoolse als buitenschoolse educatie. Doel is dat circa 10% van de binnenschoolse educatie doorstroomt naar het buitenschoolse aanbod. Muziekschool Amsterdam biedt ook infrastructurele ondersteuning aan het muziekdocentencollectief. Daarnaast zijn er commerciële organisaties actief. Verschillende theaterscholen vormen een theateralliantie en geven ook zowel binnen- als buitenschoolse educatie. De danssector kent meer private ondernemers, met veel aandacht voor nieuwe genres, zoals rap en streetdance. Voor fotografie is er veel cursusaanbod; voor beeldend onderwijs is er geen apart centrum, maar is er aanbod vanuit de Hermitage, het Rijksmuseum en buurthuizen. Voor de subsidiëring van educatie ligt de focus vooral op binnenschoolse cultuureducatie. Er zijn wel wat middelen beschikbaar voor de doorstroom van talent, naast de regeling via het Jongerencultuurfonds Amsterdam.

Amateurgezelschappen leveren een grote bijdrage aan de spreiding van kunst en cultuur in de stad en aan de verbinding van kunst en cultuur met alle geledingen van de samenleving. Daarnaast kunnen beoefenaars zichzelf laten zien en horen en vormen zij een voedingsbodem voor het professionele veld. Speerpunten binnen het beleid zijn daarom in Amsterdam:

- Amateurkunst is belangrijk voor de stad, maakt integraal deel uit van ons beleidsplan en draagt bij aan de realisering van beleidsdoelstellingen op het gebied van draagkracht, culturele diversiteit, spreiding en maatschappelijke verbinding.
- De regeling Projectsubsidies is gericht op het stimuleren van de actieve deelname aan kunst en cultuur in alle delen van de stad.
- De tweejarige subsidie heeft als doel de continuïteit en zichtbaarheid van amateurkunstgezelschappen in Amsterdam te bevorderen en is expliciet bedoeld als een tegemoetkoming in de vaste kosten van amateurgezelschappen.

Volgens de Amsterdamse Kunstraad zou de gemeente Amsterdam meer moeten investeren in digitale cultuur om de creatieve industrie te blijven stimuleren.[17]

Amateurkunst in Den Haag

De gemeente Den Haag is tevreden over het functioneren van de cultuurhuizen. In Den Haag heten deze: cultuurankers. Den Haag kent een fijnmazig netwerk van deze cultuurhuizen; elk stadsdeel heeft een eigen cultuuranker. De Raad voor Cultuur noemde al in 2015 de cultuurankers als voorbeeld van nieuwe manieren om kunst en cultuur dichter bij inwoners van de gemeente te brengen.[18] Een cultuuranker is een organisatie in een theater, bibliotheek of museum die er voor de bewoners van het stadsdeel is, waar zij kunnen genieten van (jeugd)theater, dans, film, literatuur, muziek of cabaret en zelf kunst kunnen beoefenen. De acht Haagse cultuurankers zijn: Theater & Filmhuis Dakota, theater De Vaillant, Theater De Nieuwe Regentes, Laaktheater, DiamantTheater, Muzee Scheveningen, Bibliotheek Loosduinen | Nieuw Waldeck en Bibliotheek Leidschenveen | Ypenburg.

De cultuurankers zijn bestaande organisaties die de opdracht van de gemeente Den Haag hebben gekregen om de taken van een cultuuranker erbij te nemen of om zich om te vormen tot een cultuuranker. De cultuurankers en hun programmering zijn allemaal verschillend. Dit komt door de verschillen in gebouwen, hun functies en de wijk waarin ze liggen. De Nieuwe Regentes heeft als theater meer mogelijkheden voor theatervoorstellingen dan een bibliotheek. Het aanbod is dus per stadsdeel heel verschillend.

Voor alle cultuurankers geldt dat de vraagstukken en behoeften uit de wijken leidend zijn voor de programma's. Het gaat om ontmoetingen in de kunst in de diverse wijken. Verder functioneren de cultuurankers als vooruitgeschoven post voor de Haagse culturele organisaties die kunst en cultuur dichter bij de bewoners zelf willen brengen. Bijvoorbeeld: het Residentie Orkest werkt samen met de cultuurankers om kleine concerten in de buurt te geven.

Tot en met 2012 was het Koorenhuis de grootste en gesubsidieerde aanbieder van amateurkunst in de stad. In Den Haag verschoof de gemeente vanaf 2012 het budget voor amateurkunsteducatie naar binnenschoolse cultuureducatie en werd amateurkunsteducatie (buitenschools en voor volwassenen) aan de markt overgelaten.

[17] Amsterdamse Kunstraad, Advies Culturele Investeringsrekening Amsterdam.
[18] Raad voor Cultuur (2015), *Agenda Cultuur 2017-2020 en verder*, pag 61.

De gemeente Den Haag wil amateurkunsteducatie wel faciliteren, maar niet meer financieren. Uitzonderingen zijn het mogelijk maken van lessen voor jeugd en jongeren die uit gezinnen met minimale en middeninkomens komen. Sinds die tijd zijn er verschillende organisaties actief. Het Koorenhuis is een netwerk geworden, een collectief van private ondernemers die lessen en cursussen aanbieden. Prins27 beheert en exploiteert het pand van het Koorenhuis (het nieuwe netwerk) in het centrum, waar een divers aanbod van private partijen lessen en cursussen is. Daarnaast is er CultuurSchakel gekomen, een nieuwe ondersteunings- en bemiddelingsorganisatie voor cultuureducatie en amateurkunst.

In 2017 is de amateurkunsteducatie onderzocht en daaruit bleek dat een deel van de jeugd zich kan verplaatsen om lessen te volgen in het centrum, maar er ook een deel is dat verstoken blijft van amateurkunsteducatie. Sinds het najaar van 2017 wil de gemeente daarom bekijken hoe het aanbod van amateurkunsteducatie dichter bij scholen kan komen, bijvoorbeeld door lessen en cursussen via de Buitenschoolse Opvang (BSO) of op de scholen zelf aan te bieden, want dan hoeven de leerlingen niet te reizen. Er volgen pilots met cursus- en lesaanbod in en rond de scholen.

De gemeente Den Haag trekt voor het faciliteren van amateurkunst samen op met de domeinen onderwijs en sociaal. De gemeente Den Haag richt zich ook expliciet op de doelgroep senioren en werkt daarvoor samen met organisaties voor ouderenparticipatie. Als huidige knelpunten benoemt de afdeling Cultuurbeleid de volgende zaken: het opbrengen van de middelen (eigen inkomsten, sponsoring en eventueel subsidie) en capaciteit (vrijwilligers) om culturele activiteiten te organiseren, beperkte betaalbare ruimtes om te repeteren en te presenteren en de infrastructuur voor ouderen.

CultuurSchakel heeft expliciet de opdracht gekregen om het veld te bedienen. De organisatie is vergelijkbaar met ZIMIHC in Utrecht als facilitator, maar heeft ook een specifieke taak als intermediair voor de gemeente. CultuurSchakel is uitdrukkelijk het aanspreekpunt voor de gemeente waar het gaat om de beoefenaars in Den Haag. CultuurSchakel is een adviesdesk, geeft tips, gaat in gesprek met (groepen) beoefenaars en verlaagt waar mogelijk en waar nodig de drempels om aan amateurkunst te doen. Door deze functie heeft CultuurSchakel ook de kennis over de verschillende vormen van amateurkunst in de stad en de kenmerken van de beoefenaars.

CultuurSchakel verstrekt ook zelf subsidies, net als het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK) in Amsterdam dat doet voor de gemeente. CultuurSchakel heeft drie subsidie-regelingen. De basissubsidie is een tegemoetkoming in de kosten voor de artistieke leiding en huur van repetitieruimtes en een presentaties. De presentatiesubsidie is een tegemoetkoming in de kosten van een optreden, concert of voorstelling. De derde regeling is Geld voor je Kunst!, een snelle en eenvoudige regeling voor kleine initiatieven van CultuurSchakel.

Amateurkunst in Rotterdam

De gemeente Rotterdam heeft amateurkunst niet als apart beleidsterrein, met als gevolg dat er relatief weinig voorzieningen en accommodaties specifiek voor amateurkunst ondersteuning krijgen. De gemeente Rotterdam ondersteunt wel een aantal organisaties die actief zijn in het veld, zoals de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam (amateurkunsteducatie), Cultuur Concreet (cultuur in de wijken), Theater Netwerk Rotterdam, Jeugdtheater Hofplein en Theater Zuidplein. Daarnaast is er een subsidieregeling voor amateurgezelschappen en -verenigingen.

Naast de grote theaters en concertzalen heeft Rotterdam kleinere podia, die geschikt zijn voor beoefenaars in de wijken, zoals de voormalig Lokale Culturele Centra (LCC) en wijktheaters, die een gevarieerde culturele programmering brengen in de Rotterdamse wijken. Ook Cultuurbuur, onderdeel van Cultuur Concreet, stimuleert actieve deelname aan kunst en cultuur in de gebieden van Rotterdam.

In 2017 is de verzelfstandiging ingezet van de vijf Lokale Cultuurcentra (LCC). Per gebied is er programmageld beschikbaar voor Lokale Culturele Programmering dat niet meer gebonden is aan een vast gebouw; initiatiefnemers maken bijvoorbeeld ook gebruik van bestaande particuliere podia. Met deze gebiedsgerichte aanpak kan de gemeente een lokaal netwerk van culturele partners stimuleren en ondersteunen om op diverse lokale podia voorstellingen en activiteiten te brengen. De gemeente is in 2018 in zes gebieden gestart met een pilot. Per gebied is het budget € 50.000,— per jaar en voor grotere gebieden € 70.000,—. Het geld is hoofdzakelijk bestemd voor ondersteuning van de programmering en verder voor coördinatie, communicatie en bureaukosten.

Rotterdam is de enige stad van de G4 die de afgelopen jaren ervoor heeft gekozen een *full service*organisatie voor amateurkunsteducatie te behouden in de vorm van de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam (SKVR). De SKVR ontvangt van de Gemeente Rotterdam ruim € 7 miljoen subsidie. De SKVR heeft drie programmalijnen:

- Onderwijs (binnenschoolse cultuureducatie);
- Vrije tijd (buitenschools en voor volwassenen), met speciale aandacht voor het vormen van community-programma's in Rotterdamse wijken die laag scoren op de sociale index;
- Kunst in het sociaal domein voor de verbetering van sociaal-maatschappelijke kwesties.

Voor de cultuurplanperiode 2017-2020 ligt de focus bij de SKVR op kinderen en jongeren (0 t/m 24 jaar) met extra aandacht voor hen die in de vrije tijd (nog) niet meedoen. Een wijkgerichte aanpak ligt voor de hand.

Per gebied heeft Rotterdam laagdrempelige voorzieningen om amateurkunst te faciliteren en stimuleren. Cultuur Concreet speelt een grote rol in de verschillende Rotterdamse wijken als het gaat om amateurkunst. Cultuur Concreet ondersteunt en stimuleert cultuur in de wijken langs vier programmalijnen:

- werken in de wijken met en voor Rotterdammers (cultuurscouts);
- stedelijke schakel (Cultuurbuur);
- kunst en cultuur als bouwsteen voor zorg/welzijn, lokale economie en gebiedsontwikkeling;
- professionaliseren en verankeren, onder andere door het WijkUitBuro.

De cultuurscouts werken vanuit alle veertien gebieden van Rotterdam en ondersteunen Rotterdammers bij de ontwikkeling en realisatie van hun culturele plannen. Uitvoering en regie blijft altijd in handen van initiatiefnemers. Daaronder vallen dus ook amateur-kunstenaars, maar Cultuur Concreet maakt geen specifiek onderscheid tussen professionals en beoefenaars in de vrije tijd.

De gemeente Rotterdam heeft onlangs een inventarisatie gemaakt van wat er in de verschillende gebieden is aan gesubsidieerd aanbod van kunst en cultuur, want daar was volgens de beleidsafdeling op dit moment weinig zicht op. Ook de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur bevestigt dit beeld: 'Nader onderzoek is nodig om meer uitspraken te kunnen doen over de vraag naar ondersteuning van initiatieven in de wijken en de capaciteit van faciliterende organisaties.'[19] Ook bekijkt de gemeente Rotterdam hoe buitenschools aanbod van cursussen en lessen meer in de wijken kan plaatsvinden en dan dichter bij de doelgroepen aangeboden kan worden.

Volgens de beleidsafdeling zijn bij amateurkunst vooral diversiteit en cultuurparticipatie en inclusiviteit belangrijke thema's.

De gemeente Rotterdam heeft één subsidieregeling voor specifiek de amateurkunst en dat is de jaarlijkse subsidie voor amateurverenigingen. Het budget in 2017 bedroeg € 137.280,—, en dat is beduidend minder dan de gemeente Utrecht toekent. De regeling is van oudsher toegespitst op de traditionele kunstrichtingen. Aanspraak op de subsidieregeling vanuit andere genres of nieuwe initiatieven is er daarom nauwelijks, iets wat de afdeling Cultuur jammer vindt. Daarnaast is het mogelijk om projectsubsidies aan te vragen, subsidie voor kleinschalige activiteiten (onder andere via het Snelloket of een bewonersinitiatief) of voor kunst en cultuur in de gebieden. Deze laatste regeling en het Snelloket richten zich steeds meer op actieve deelname aan cultuur- en gebiedsgerichte activiteiten.

Op dit moment is de gemeente Rotterdam bezig met twee pilots om kunst en cultuur anders te financieren. Deze pilots zijn ook interessant voor beoefenaars van kunst en cultuur in de vrije tijd. De werkwijze en beoordeling zijn anders dan in de bestaande regelingen.

[19] Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur (2017), Advies Behoeften Alternatieve Financiering, pag. 6.

Bijlage 4
Deelnemers en uitkomsten paneldiscussies

Deelnemers

Deze Analyse Amateurkunst kwam mede tot stand op basis van individuele interviews en paneldiscussies.

Interviews

• AxionContinu	Joyce Vlaming
• Cultuur19	Hanno Tomassen
• Danscentrum Utrecht	Aino Merits en Kim Arnold
• Harmonieorkest Vleuten	Robert de Bruijne
• Hogeschool Utrecht, lectoraat Cultuurparticipatie	Nico de Vos
• Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland	Mieke Franssen
• Koninklijke Nederlandse Muziek Organisatie	Bart van Meijl
• Koornetwerk Nederland	Daphne Wassink
• Metaal Kathedraal	Maureen Baas
• Parnassos Cultuurcentrum	Marieke van Merrienboer
• Utrechts Centrum voor de Kunsten	Peter Grooten
• ZIMIHC	Appie Alferink

Deelnemers paneldiscussies

• Cultuur19	Kim Harsta
	Hanno Tomassen
• Danscentrum Utrecht	Aino Merits
• De Vrijstaat	Daphne de Bruijn
	Lieke Hoitink
• Harmonieorkest Vleuten	Robert de Bruijne
	Lysbeth van den Berg
• Het Wilde Westen	Bart Bleijerveld
	Dorothe Lucassen
• Jongeren Cultuurhuis Kanaleneiland	Mieke Franssen
• Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst	Marlies Tal
• Metaal Kathedraal	Maureen Baas
• Parnassos Cultuurcentrum	Marieke van Merrienboer
• Sesar Toneel	Monique de Vos
• Spoken Art Community	Marith Hameter
• Utrechts Centrum voor de Kunsten	Paul van der Drift
	Hedwig Duykers
	Peter Grooten
	Ruut te Velthuis
• ZIMIHC	Appie Alferink
	Marjon van Laarhoven
	Martine Spanjer
	Leendert van Veldhuizen

Vraagstukken en thema's tijdens interviews en paneldiscussies

Het creatieve vermogen van Utrecht
De deelnemers aan de paneldiscussies beaamden dat het over het algemeen goed gaat met amateurkunst in Utrecht, zeker in vergelijking met twintig jaar geleden. De beoefenaars en organisaties mogen trots zijn op hun stad en willen dat ook blijven. Het veld is rijk-geschakeerd en groot en er gebeurt veel vanuit de beoefenaars en bewoners van wijken zelf. Doordat verschillende organisaties voor amateurkunsteducatie en cultuur in de wijken vraaggericht werken en aanbod samen met de beoefenaars creëren, staat amateurkunst midden in de samenleving.

Vanuit de beoefenaars is de ontwikkeling van het creatieve vermogen het meest van belang; dat bevestigen de professionele aanbieders en cultuurhuizen in Utrecht. Het gaat er bij amateurkunst vooral om te zorgen dat beoefenaars elkaar ontmoeten en inspireren en hun ambities kunnen waarmaken. Volgens de grote organisaties voor amateurkunst in Utrecht is er veel ambitie bij de beoefenaars in Utrecht, zowel onder de jeugd als bij ouderen. Dit is talentontwikkeling in de brede zin van het woord: creatief en maatschappelijk ontplooien en gemeenschapszin. Volgens de gesprekspartners moeten overheden en professionele organisaties deze talentontwikkeling niet te veel gaan sturen; beoefenaars weten vaak zelf wel hoe en waarin ze zich willen ontwikkelen.

In Utrecht zijn er volop mogelijkheden om door te stromen naar het beroep van kunstenaar; er zijn diverse mbo- en hbo-opleidingen. Aanbieders van amateurkunsteducatie spelen daar op in, zoals de vooropleiding theater van het UCK. De Hogeschool voor de Kunsten Utrecht heeft de afgelopen jaren actiever gewerkt aan beroepsprofielen van hun studenten. Het beroepsperspectief in het veld amateurkunst staat meer op de kaart en er is een dialoog gaande met de organisaties en brancheverenigingen van groepen en verenigingen. Tijdens interviews werd aangegeven dat de aansluiting beter kan; de hoge concentratie aan verenigingen en groepen in de stad biedt immers behoorlijk veel werkgelegenheid voor professionals.

Er zijn volgens de gesprekspartners grote verschillen in organisatiegraad en in scope bij groepen beoefenaars. Het grootste deel van het veld amateurkunst is niet-georganiseerd, het beeld in Utrecht komt volgens de paneldiscussies ongeveer overeen met de cijfers van 59% van de beoefenaars dat geen lid is van een groep of vereniging. Dat deel komt waarschijnlijk weinig in aanraking met de bestaande groepen en organisaties voor amateur-kunst. De begrippen kunst, cultuur en amateurkunst zijn volgens gesprekspartners overigens geen goede termen om mensen te interesseren of zegt bepaalde mensen niet veel. Maar een alternatieve aanduiding is niet zo eenvoudig voorhanden.

Amateurkunsteducatie
De deelnemers bevestigden de landelijke trends: het aanbod wordt flexibeler om klanten vast te houden of te interesseren. De organisatievorm is de afgelopen tien jaar ook sterk veranderd: er zijn meer docenten werkzaam als zzp'er en sommige aanbieders werken alleen nog met freelancers. De uitdaging is om kwaliteit en doorlopende leerlijnen te bieden tegen een betaalbare prijs. Ook moeten er voldoende mogelijkheden blijven voor jonge beoefenaars uit gezinnen met een minimum- of middeninkomen.

Een ander thema is de behoefte om cursussen en lessen voor jonge kinderen en andere starters dichtbij huis aan te bieden. Het UCK werkt bijvoorbeeld samen met brede scholen om hun cursusaanbod in de wijken aan te bieden.

Volgens het UCK is het niet altijd rendabel of mogelijk om op die manier in de wijken een praktijk op te bouwen. Kleinere organisaties zouden daar mogelijk wat gemakkelijker op kunnen inspelen.

Cultuur in de wijken
De huidige gesubsidieerde cultuurhuizen kennen allemaal een eigen aanpak doordat hun ontstaansgeschiedenis en hun omgeving zo verschillend zijn. Maar de kern is: faciliteren en samen programmeren, zodat aanbod samen met wijkbewoners ontstaat. Alle kunstdisciplines zijn bij cultuurhuizen meestal in huis en daardoor is het gemakkelijk om verbindingen te leggen. De directeuren van de cultuurhuizen geven aan dat alleen een aanpak op maat werkt en er ook een behoorlijke portie doorzettingsvermogen en energie nodig is om vraaggericht in de wijken te werken. Zij waren van mening dat daarvoor duurzame aanwezigheid en lokale inbedding in de wijk cruciaal is. Een knelpunt hierbij is de krappe personeelsbezetting om dit goed te doen. Bij *community art* gaat dat beter; daar doen de communityleden zelf meer, zoals publiek werven.

Cultuurhuizen gaven ook in gesprekken aan dat zij moeten blijven experimenteren om te kunnen matchen tussen vraag en aanbod in de wijken. Soms heeft dat wat meer tijd nodig en moeten zij daarvoor middelen reserveren. Ook is er financiële ruimte nodig om direct te kunnen inspelen op een initiatief uit de wijk. Tot slot vinden de cultuurhuizen partnerschappen in de wijk en stad belangrijk. Als relatief kleine organisaties kunnen zij nooit alleen beoefenaars faciliteren en met anderen kunnen zij meer verschillende doelgroepen bereiken.

Verbindingen en netwerken
Een terugkerend issue tijdens de paneldiscussies was dat organisaties die zich bezighouden met professionele kunst en cultuur te weinig optrekken met het veld amateurkunst. Er zijn ook uitzonderingen. Verschillende malen werd het Nederlands Kamerkoor genoemd, dat op een gelijkwaardige manier met amateurkunstenaars en -organisaties werkt, en TivoliVredenburg als podium en bijvoorbeeld Raum en Podium Hoge Woerd. Vertegenwoordigers uit het veld vonden het ook jammer dat er maar weinig professionele organisaties zijn, zoals podia, festivals en galeries, die amateurkunst programmeren. Deze organisaties hebben dit niet uitdrukkelijk als subsidievoorwaarde meegekregen. Overigens is niet in alle disciplines het onderscheid tussen amateur en professional te maken, zoals in de popmuziek. Een knelpunt is dat cocreatie van amateurs en professionals lastig te financieren is; bij de meeste fondsen vallen deze producties tussen de wal en het schip.

Aanbieders van amateurkunsteducatie gaven in de paneldiscussies en interviews aan goede relaties te hebben met onderwijsorganisaties in Utrecht. De MuziekRoute van het UCK is een mooi voorbeeld in Utrecht. De aansluiting bij het sociaal domein noemden diverse vertegenwoordigers uit het veld een zoektocht. Sommige welzijns- of zorgorganisaties staan open voor samenwerking in bijvoorbeeld culturele projecten, andere nog niet. Voor samenwerking met het sociaal domein is een lange adem nodig en dat faciliteren overheden en fondsen nog niet altijd goed. Dit komt overeen met het landelijke beeld dat is onderzocht.
Tijdens interviews en de paneldiscussies werd gezegd dat er ambtelijk nog te veel schotten zijn tussen sociaal, onderwijs en cultuur om de culturele ambities in de samenleving te realiseren. Een directeur van een cultuurhuis pleitte ervoor om de omschrijving ‘het creatieve domein’ te gebruiken voor het samengaan van deze domeinen. Enkele geïnterviewden zouden het als een positieve ontwikkeling zien als ook Utrecht een cultuurfonds krijgt dat initiatieven uit verschillende sectoren gemakkelijker kan ondersteunen, eventueel in combinatie met een fonds vergelijkbaar met het Fonds voor Oost, dat maatschappelijke initiatieven uit de wijk ondersteunt.

Ook het veld zelf vindt dat de groepen en organisaties onderling meer kunnen samenwerken en afstemmen. Bijvoorbeeld om gezamenlijk promotie te doen of het aanbod in de wijken met elkaar af te stemmen. Ook zouden ze elkaar vaker willen ontmoeten en kennis willen delen. Vooral de gesubsidieerde en private partijen vinden elkaar lastiger.

Zichtbaarheid en bereikbaarheid
Het veld is breed en veelzijdig. Daardoor is er weinig samenhang mogelijk, volgens enkele geïnterviewde organisaties. Niet alles van amateurkunst is voor een breed publiek, maar onze gesprekspartners vonden het wel belangrijk dat beoefenaars ergens terecht kunnen en dan de weg weten. Ook bij beleidsmakers moet zichtbaarheid van amateurkunst meer op de agenda komen, vonden de gesprekspartners.

De aanwezigen tijdens de paneldiscussies konden allen bevestigen dat het veel menskracht kost om een bestand van publiek en/of deelnemers op te bouwen: het is arbeidsintensief werk. Het ontbreekt (groepen) beoefenaars en organisaties vaak aan middelen om de activiteiten van amateurkunst goed zichtbaar te maken. Kansen voor publieksverbreding liggen in de mogelijkheden om te presenteren op plekken waar al publiek is, zoals bestaande presentatieruimtes, festivals of (sport)evenementen.

Het is volgens de vertegenwoordigers uit het veld voor velen nog een behoorlijk grote stap naar cultuurbeoefening in de vrije tijd in een meer georganiseerde vorm en gebruik te maken van voorzieningen en accommodaties die Utrecht heeft. Goede relaties met onderwijs-, welzijns- en zorgorganisaties zijn daarom des te belangrijker. Bij de cultuurhuizen is het onderscheid tussen publiek en maker minder scherp, volgens de organisaties zelf: het publiek dat de ene keer in de zaal zit, staat de volgende keer op het podium. In de meeste accommodaties zijn trouwens de *community's* eigenaar van een activiteit en zij bouwen hun eigen publiekskring op.

Sommigen vroegen zich af of de infrastructuur voldoende zichtbaar is, anderen vonden vooral dat de beoefenaars zelf ook uit hun schulp moeten komen om zichtbaar te worden. Tegelijk staat Utrecht internationaal goed bekend als stad van de muziekamateurkunst; er vindt bijvoorbeeld een intensieve uitwisseling plaats met koren uit de hele wereld. Ook het Utrechtse gezelschap Dekoor heeft een keer een internationale wedstrijd voor koren gewonnen.

Tijdens de paneldiscussies kwam naar voren dat idealiter beoefenaars in iedere wijk moeten kunnen leren, produceren, presenteren en anderen interesseren. Voor beoefenaars zijn er diverse faciliteiten om te leren en presenteren. Uit de gesprekken werd duidelijk dat de infrastructuur redelijk op orde is, maar dat er in Utrecht-Zuid (Kanaleneiland, Hoograven en Lunetten) beduidend minder mogelijkheden zijn in aanbod en faciliteiten voor beoefenaars.

Tijdens de paneldiscussies en ook in de interviews werd duidelijk dat huisvesting en/of betaalbare, geschikte repetitie- en presentatieruimte in de wijk zelf een knelpunt is voor verenigingen, groepen beoefenaars en aanbieders van amateurkunsteducatie. In Utrecht zijn er verschillende gebouwen die meer functies hebben en bijvoorbeeld ook amateurkunst faciliteren. Dit mag vaker gebeuren en kan ook unieke artistieke verbindingen creëren, meldden enkele deelnemers aan de paneldiscussies.

Bijlage 5
Bronnen

Onderzoeken en beleidsadviezen

- Amsterdamse Kunstraad (2015), *Functiehuis voor de kunsten. Advies Hoofdlijnen 2017-2020*.
- Amsterdamse Kunstraad (2017), *Advies Culturele Investeringsrekening Amsterdam*.
- Atlas voor gemeenten (2017), *Cultuurkaart Utrecht. Het belang van kunst en cultuur voor de stad Utrecht*.
- Bunnik, C. (2016), *Naar waarde gewogen. Een nieuw model voor kwaliteitsbeoordeling voor de toekenning van cultuursubsidies*.
- Gemeente Amsterdam (2015), *Hoofdlijnen Kunst en cultuur 2017-2020*.
- Gemeente Den Haag (2016), *Bouwen aan Kunst en Cultuur. Advies Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur 2017-2020*.
- Gemeente Den Haag (2016), *Ruimte voor de spelende mens. Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur 2017-2020*.
- Gemeente Utrecht (2014), *Utrecht maken we samen. Coalitieakkoord van D66, GroenLinks, VVD en SP*.
- Gemeente Utrecht (2016), *Utrecht, culturele metropool in ontwikkeling. Advies Commissie Cultuurnota 2017-2020*.
- Hogeschool Windesheim, Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA), Movisie (2017), *Kunst en positieve gezondheid*.
- Klerk, E. de, P. Kuyper en A.M.J. Tijs (BMC; 2013), *Amateurkunst in de wijken. Voorstel verdeling subsidie*.
- Kunstfactor/Kunstconnectie (2009), *De economische bijdrage van amateurkunst en kunsteducatie*.
- Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) en Futureconsult (2017), *Basis voor Cultuurparticipatie: een agenda voor actieve cultuurparticipatie in de toekomst*.
- Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA; 2017), *Kunstzinnig en creatief in de vrije tijd. Monitor Amateurkunst 2017*.
- Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA; 2017), *Een nieuwe generatie kunstaanbieders*.
- Raad voor Cultuur (2014), *Cultuurverkenning: ontwikkelingen en trends in het culturele leven in Nederland*.
- Raad voor Cultuur (2015), *Agenda Cultuur 2017-2020 en verder*.
- Raad voor Cultuur (2017), *Cultuur voor stad, land en regio: de rol van stedelijke regio's in het cultuurbestel*.
- Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur (2016), *Cultuurplanadvies 2017-2020*.
- Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur (2017), *Advies Behoeften Alternatieve Financiering*.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2016), *Sport en cultuur. Patronen in belangstelling en beoefening*.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2017), *De sociale staat van Nederland*.

Documenten

- Gemeente Utrecht (2017), afdeling Culturele Zaken, *Evaluatie regeling projectsubsidies 2013-2016.*
- Jaarstukken gesubsidieerde organisatie, onder meer van de cultuurhuizen, ZIMIHC, UCK, Harmonie Orkest Vleuten en Zuilens Fanfare Corps.
- Sectoranalyses cultuur voor de Gemeente Utrecht (2017) door onder andere adviesbureau Berenschot (conceptversies).

Websites

- cultuurschakel.nl, geraadpleegd op 27 december 2017.
- fondsvooroost.nl, geraadpleegd op 29 december 2017.
- ocwincijfers.nl, geraadpleegd op 28 december 2017.
- rotterdam.nl, geraadpleegd op 27 december 2017.
- uck.nl, geraadpleegd op 20 december 2017.
- utrecht.nl, geraadpleegd op 17 december 2017.
- utrecht.buurtmonitor.nl, geraadpleegd op 23 november 2017.

Gesprekken (telefonisch in combinatie met e-mail)

- Gemeente Rotterdam, Afdeling Cultuur
- Gemeente Den Haag, afdeling Cultuurbeleid
- Gemeente Amsterdam, afdeling Culturele Zaken